

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

на тему «Аналіз джерел фінансування активів підприємства»

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 402-ЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Міщенко Ю.Ю.

Керівник: к.е.н., доцент Матковський А.В.
Рецензент: бухгалтер I категорії РБУ № 1
БМФ «Укргазпромбуд» Мороховець С.Б.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Міщенко Ю.Ю.

Підтверджую достовірність даних,
використаних у роботі
Міщенко Ю.Ю.

Полтава, 2022 року

АНОТАЦІЯ

Міщенко Ю.Ю. Аналіз джерел фінансування активів підприємства. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2022.

Робота містить 99 сторінок, 20 таблиць, 17 рисунків, список літератури з 62 джерел та 4 додатки.

Ключові слова: підприємство, доходи, активи, джерела формування активів, власний капітал, залучений капітал, фінансові ресурси, оптимізація, аналіз.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних засад та прикладних аспектів аналізу джерел фінансування активів підприємства.

Об'єктом дослідження є джерела фінансування активів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

Предметом дослідження є процес аналізу джерел фінансування активів, оптимізація їх структури.

У випускній роботі розглянуто комплекс теоретичних питань, пов'язаних із дослідженням сутності активів та джерел їх фінансування, методичних підходів до оцінювання структури та ефективності використання капіталу підприємства, а також прикладних аспектів проведення аналізу майнового стану та рівня фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», оцінювання структурної динаміки джерел фінансування активів підприємства та застосування ряду методичних підходів при визначенні напрямів оптимізації структури джерел фінансування майна.

ANNOTATION

Mishchenko Yu.Yu. Analysis of sources of financing the assets of the enterprise. Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" under the educational-professional program "Finance, Banking and Insurance", National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2022.

The work contains 99 pages, 20 tables, 17 figures, bibliography from 62 sources and 4 appendices.

Key words: enterprise, income, assets, sources of asset formation, equity, attracted capital, financial resources, optimization, analysis.

The purpose of the thesis is to study the theoretical foundations and applied aspects of the analysis of sources of financing the assets of the enterprise.

The object of the study is the sources of funding for the assets of PJSC "Myrhorod Mineral Water Plant".

The subject of research is the process of analysis of sources of asset financing, optimization of their structure.

The final thesis deals with a set of theoretical issues related to the study of the nature of assets and sources of funding, methodological approaches to assessing the structure and efficiency of enterprise capital, as well as applied aspects of property analysis and financial stability, liquidity and solvency of PJSC "Myrhorodsky plant of mineral waters », estimation of structural dynamics of sources of financing of assets of the enterprise and application of a number of methodical approaches at definition of directions of optimization of structure of sources of financing of property.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність та класифікація активів підприємства.....	6
1.2. Характеристика джерел фінансування окремих видів активів підприємства.....	15
1.3. Методичні підходи проведення аналізу джерел фінансування активів.....	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ І ДИНАМІКИ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ ПРАТ «МИРГОРОДСЬКИЙ ЗАВОД МІНЕРАЛЬНИХ ВОД».....	39
2.1. Загальна характеристика діяльності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»	39
2.2. Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства.....	46
2.3. Оцінка власного та позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» й ефективності їх використання.....	59
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ ПРАТ «МИРГОРОДСЬКИЙ ЗАВОД МІНЕРАЛЬНИХ ВОД».....	73
3.1. Методи оптимізації джерел фінансування активів підприємства ..	73
3.2. Оптимізація структури джерел фінансування активів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»	79
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93
ДОДАТКИ	99

				ВР 402-ЕФ 18092			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
Розроб.	<i>Мищенко Ю.Ю.</i>			Аналіз джерел фінансування активів підприємства	Літ.	Арк.	Аркушів
Перевір.	<i>Матковський А.В.</i>				3	99	
Н. Контр.	<i>Глушко А.Д.</i>				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Затверд.	<i>Птащенко Л.О.</i>						

ВСТУП

В умовах посилення глобалізаційних процесів, підвищення рівня конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках актуальним постає питання фінансування господарської діяльності підприємства. Формування та використання фінансових ресурсів у сфері підприємництва здійснюється з метою підвищення ефективності всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання і забезпечення їх подальшого розвитку. Це можливо при спрямуванні фінансових ресурсів на впровадження нових технологій, поліпшення використання основних фондів, прискорення обороту оборотних коштів тощо. Нестача фінансових ресурсів може практично повністю паралізувати всю діяльність суб'єкта господарювання, що зумовлює необхідність постійної діагностики фінансового забезпечення. У зв'язку з цим актуальність питання аналізу джерел фінансування активів підприємства є беззаперечним.

Питаннями аналізу джерел формування ресурсної бази підприємства та використання фінансових ресурсів займалися ряд учених. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики організації управління джерелами фінансування активів підприємств зробили такі вчені, як: А. М. Александров, М. Д. Білик, І. О. Бланк, О. Д. Василик, А. Г. Загородній, В. М. Опарін, А. М. Поддєрьогін, В. М. Федосов та інші.

Однак, незважаючи на системні наукові розробки, проблема фінансування діяльності підприємств й надалі залишається актуальною.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних засад та прикладних аспектів аналізу джерел фінансування активів підприємства.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено наступні завдання:

- визначити економічну сутність джерел фінансування активів, їх функції та складові елементи;
- розглянути характеристику джерел фінансування окремих видів

активів підприємства;

- окреслити методичні підходи проведення аналізу джерел фінансування активів підприємства;

- визначити стан фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»;

- проаналізувати динаміку структуру майна досліджуваного підприємства;

- провести оцінку власного та позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» й ефективності їх використання;

- розглянути методи оптимізації джерел фінансування активів підприємства;

- провести оптимізацію структури джерел фінансування активів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за критеріями оптимальної вартості та фінансового ризику.

Об'єктом дослідження є джерела фінансування активів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

Предметом дослідження є процес аналізу джерел фінансування активів, оптимізація їх структури.

При проведенні дослідження використовувались методи та прийоми економічного і фінансового аналізу: горизонтальний аналіз, вертикальний (структурний) аналіз, трендовий аналіз, аналіз відносних показників (коефіцієнтів), факторний аналіз.

Інформаційною базою дослідження виступали законодавчі та нормативні-правові акти з питань організації діяльності підприємств в Україні; монографії, підручники та наукові праці вітчизняних та зарубіжних фахівців у періодичних фахових виданнях з питань проведення аналізу джерел фінансування активів підприємств; фінансова звітність ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та класифікація активів підприємства

У сучасних умовах економічного розвитку важливим фактором успішного функціонування підприємства є його забезпеченість активами та їх ефективне використання. Забезпечення належного стану, оновлення та раціональне використання активів підприємства є обов'язковими умовами його функціонування під час здійснення власної діяльності.

Актуальність дослідження активів обумовлена тим, що кінцевий результат діяльності виробничого підприємства залежить від ефективно реалізованої політики управління оборотними та необоротними активами, покликаної забезпечити конкурентоспроможність на ринку.

Категорія «актив» досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Її визначення подано в міжнародних нормативних актах та вітчизняній законодавчій базі.

Згідно міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), актив – це ресурс, контрольований суб'єктом господарювання в результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигід для суб'єкта господарювання.

Американський стандарт бухгалтерського обліку SFAC 6 вказує, що активи – це ймовірні майбутні економічні вигоди, що були отримані або контрольовані окремою компанією в результаті угоди або минулих подій. Тракткування активів згідно МСФЗ та GAAP US є схожими та описують дві головні характеристики активу – контроль ресурсів суб'єктом господарювання та прогнозоване отримання економічних вигод.

У таблиці 1.1 наведені визначення категорії «активи» у нормативних актах різних країн.

Таблиця 1.1

Трактування категорії «активи» у нормативних актах [51]

Країна	Нормативний документ	Визначення активу
1	2	3
Азербайджан	Закон Азербайджанської Республіки «Про бухгалтерський облік» від 24.03.1995 р.	Відсутнє визначення активу. Майно підприємства – це сукупність оборотних і необоротних активів.
Естонія	Закон Естонії «Про бухгалтерський облік» від 01.01.1995 р.	Відсутнє визначення активу. Майно – ресурс, що знаходяться у володінні особи, яка зобов'язана вести бухгалтерський облік
Казахстан	Закон Республік Казахстан «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» від 28.02.2007 р.	Активи ресурси які контролюються індивidualним або організацією в результаті минулих подій, від яких очікується отримання майнових економічних вигод
Туркменістан	Закон Туркменістану «Про бухгалтерський облік» від 20.12.1996 р.	Активний капітал – визначається як сукупність основних засобів, нематеріальних ресурсів (активів), фінансових інвестицій, матеріальних обігових коштів, засобів в поточних розрахунках і грошових коштів.
Україна	Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» від 16.06.1999 р.	Активи – це ресурси контрольовані суб'єктами господарювання в результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигод.

Проаналізувавши підходи до визначення поняття «активи» в законодавчих документах України та інших пострадянських країн, встановлено, що в Азербайджані та Естонії не наводиться визначення цієї категорії, а використовується термін «майно». В Азербайджані поняття «майно» та «активи» ототожнюється, адже під майном підприємства розуміється сукупність оборотних і необоротних активів. В Естонії ототожнюються поняття «майно» і «ресурси».

Також при дослідженні такої категорії, як «активи» виявлено її тотожність з термінами «ресурси» та «економічні ресурси». Американські дослідники Велш Глен, Шорт Деніел Г. та Сазерленд Дж., Кэнуэлл Д. трактують актив як ресурси, що належать підприємству. Сазерленд Дж.,

Кенуелл Д. акцентують увагу на тому, що це будь-який ресурс, який має економічну цінність.

Вітчизняні дослідники Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Галяпін та А. Ю. Редько стверджують що активи являють собою ресурси, що контролюються підприємством в результаті минулих подій, використання яких призведе до отримання економічних вигод.

Трактуванню сутності активів присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Узагальнюючи наукові підходи, можна виділити шість основних концепцій стосовно сутності активів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Наукові концепції щодо визначення сутнісних характеристик активів [5]

Концепція активів		Представники, законодавчі акти	Точка зору щодо трактування сутності активів
1		2	3
Активи як результат минулих подій	Об'єкт власності	Пріб К.А., Федько В.І	Активи – це майно, зокрема кошти, цінні папери, основні фонди та оборотні активи, розрахунки з дебіторами, об'єкти права інтелектуальної, в тому числі промислової, власності та прирівняні до них права, що є об'єктом права власності або повного господарського відання
		Губачова О.М.	Активи – це все те, що має вартість і належить підприємству.
		Макальська М.Л.	Активи – це економічні ресурси, якими володіє підприємство
		Мочерний С.В.	Активи – це сукупність майна, інтелектуальної власності, грошових ресурсів, що належать підприємству, фірмі, компанії, в які вкладено засоби власників та інших осіб.
	Об'єкт обліку	Пушкар М.С.	Активи – це об'єкти фінансового обліку підприємств, а корисна для управління інформація про них – предметом фінансового обліку
		Щаділова С.Н.	Актив балансу відображає напрям використання капіталу, тому він поділяється на основний і оборотний.
Економічний словник		Активи – це та частина бухгалтерського балансу, в якій відбиваються грошові кошти, що належать фірмі, боргові вимоги і матеріальні цінності. У цій частині балансу, іншими словами, відбивається вартість основного і оборотного капіталу.	

Продовження табл. 1.2.

1	2	3	4
Активи як результат минулих подій	Об'єкт управління	Бланк І.О., Фаріон І.Д., Урбан Н.М.	Активи – це система контрольованих підприємством економічних ресурсів, що характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких у процесі використання пов'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності
		Пушкар М.С.	Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою отримання прибутку
		НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Активи – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.
		Губачова О. М. Мельник С. І.	Активи – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій.
Як майбутня дія	Об'єкт інвестування	Бланк І.О., Фаріон І.Д., Урбан Н.М.	Активи – це майнові цінності, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу.
		Петруня Н.В.	Активи – це результат трансформації в матеріальні, нематеріальні та фінансові цінності капіталу підприємства за допомогою інвестицій.
	Економічний потенціал	Пріб К.А., Федько В.І.	Активи – це ресурси, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому

Перша концепція, якою дотримується переважна більшість учених, – це концепція активів як об'єкта власності. Зокрема, розглядаючи сам об'єкт власності, активи трактуються як товари, майнові права, блага, економічні ресурси та, нарешті, товари. У цьому більшість авторів намагаються розкрити зміст основних компонентів товару, куди поширюється право власності.

Представники другої концепції вважають, що активи є об'єктом обліку. У той самий час більшість учених вказують, що активи є частиною балансу. У всіх посібниках з бухгалтерського та фінансового обліку в Україні активи вказуються саме як об'єкт обліку, а власне визначення активів дається саме на основі НП(С)БО 1.

Згідно з третьою концепцією, активи є об'єктом управління. Данна концепція підтверджується на практиці, оскільки ведення операційного процесу передбачає використання переважної більшості видів активів підприємства.

Серед авторів найбільше уваги управлінню активами приділяє Ігор Олександрович Бланк. Він виділяє наступні сутнісні характеристики активів підприємства як об'єкту управління:

- активи – це майнові цінності підприємства, сформовані з допомогою вкладеного у яких капіталу. Капітал, вкладений у бізнес, матеріалізується як активів компанії;

- активи включають ті економічні ресурси, які повністю контролюються підприємством. Під таким контролем розуміється право власності на економічні ресурси, що використовуються. Економічні ресурси, які підприємство використовує, але не контролює, не є активами.;

- як економічний ресурс, що використовується у господарській діяльності, активи характеризуються відповідною продуктивністю. Носієм цієї істотної ознаки є як загальний комплекс використовуваних активів, і їх окремі види, головним чином основні фонди;

- активи підприємства, які у господарську діяльність, перебувають у постійному обороті;

- активи несуть фактор ризику. Ризик є найважливішою характеристикою всіх форм використання активів у господарській діяльності підприємства.

Відповідно до четвертої концепції активи розглядаються з погляду об'єкта інвестування. Отже, по суті будь-який актив, що продається і купується, може розглядатися як потенційний об'єкт інвестування, а придбання активу є кінцевою метою інвестиційного процесу. Тобто, за допомогою цієї концепції можна простежити взаємозв'язок між капіталом, інвестиціями та активами, що допомагає науковим теоріям різних напрямків

досягти єдиного методологічного підходу з існуючими нормативними актами, що регулюють фінансову діяльність та бухгалтерський облік в Україні.

Відповідно до п'ятої концепції активи сприймаються як економічний потенціал. Ця концепція впливає із розуміння сутності активів з погляду економічної теорії та розуміє їх досить широке та абстрактне розуміння. У цьому економічним потенціалом то, можливо будь-який корисний об'єкт біля організації, навіть якщо він їй належить і вкладався у її створення. Це означає, що саме майновий фактор має визначати, що певна вартість є активом.

Загалом можна дійти висновку, що наукові концепції, щодо визначення сутності активів спричиняють поділ активів за великою кількістю класифікаційних ознак.

Класифікація активів за різними ознаками здійснюється з метою задоволення інформаційних потреб управлінського та штатного персоналу, учасників суб'єкта господарювання та інших зацікавлених осіб. У зв'язку з цим класифікація активів має відповідати певним цілям, серед яких варто виділити надання інформації про платоспроможність підприємства, ліквідність та рентабельність його активів.

Безперервна господарська діяльність підприємства забезпечується запровадженням засобів виробництва, коштів та інших активів. Велика кількість наукових підходів до трактування сутності активів та напрямів їх використання на підприємстві призвело до поділу активів за різними ознаками.

Щоб краще зрозуміти роль, значення і вплив активів на фінансово-господарський стан і діяльність підприємства, необхідно провести їх класифікацію.

Структура активів за такими класифікаційними ознаками як фізичні особливості, участь в обороті та участь у виробничому процесі наведена на рисунку 1.1.

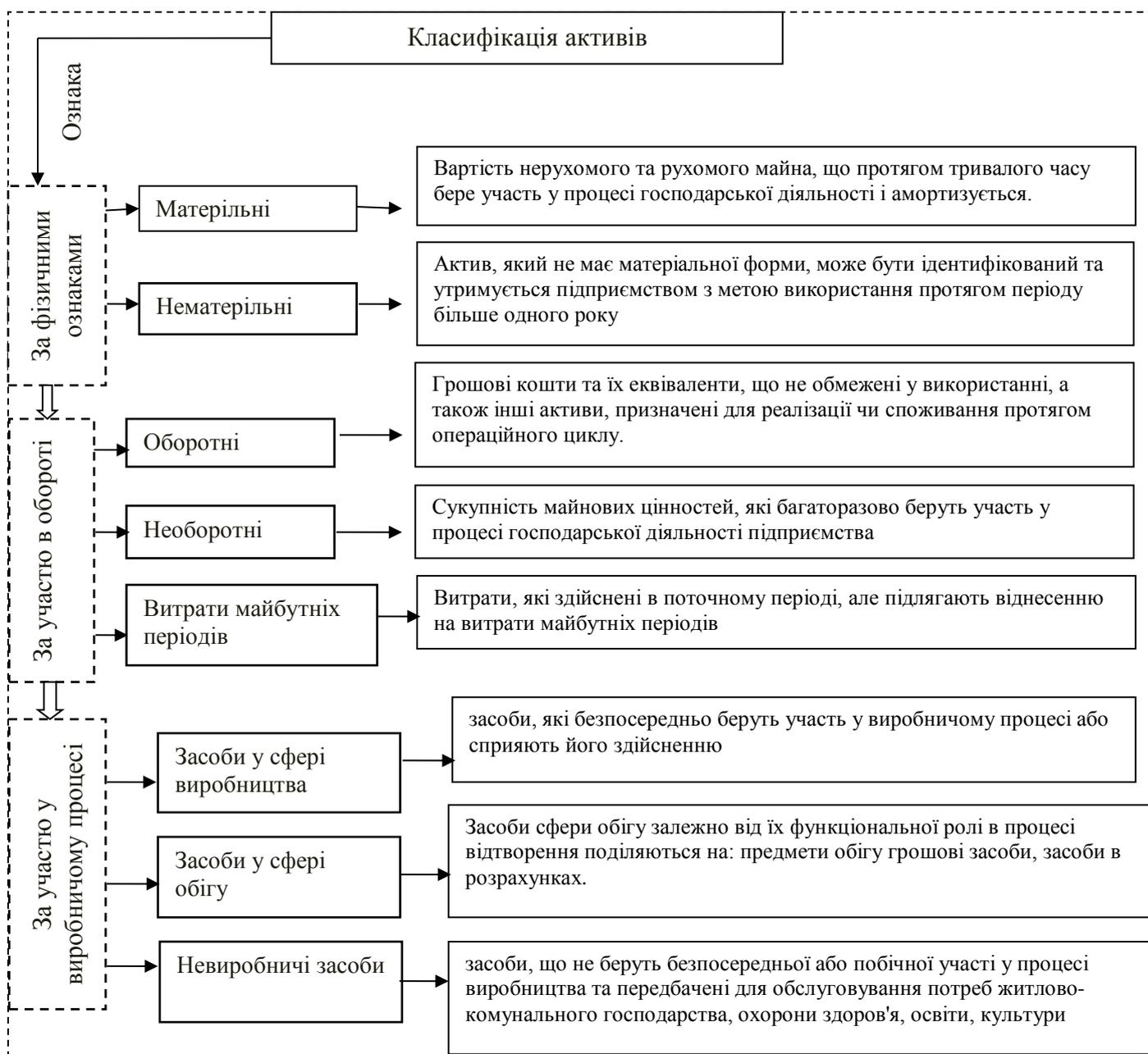

Рис. 1.1 Класифікація активів підприємства

На підприємстві, з огляду на фундаментальний характер господарських операцій і особливостей його діяльності, всі активи поділяються на оборотні та необоротні (рис. 1.2). Дана класифікація найбільш актуальна через її тотожність з балансовим поділом активів суб'єктів господарювання, тобто для цілей ведення бухгалтерського обліку на складання фінансової звітності.

Рис. 1.2. Класифікація оборотних та необоротних активів підприємства

Необоротні активи – це сукупність цінностей нерухомого майна, які неодноразово беруть участь у процесі господарської діяльності підприємства. Як правило, це фонди з терміном корисного використання більше одного року (або операційним циклом, якщо він більше одного року).

Майно, яке знаходиться в необоротних активах, може бути на підприємстві у наступних формах:

- основний засіб – сукупність матеріальних благ (знарядь праці), які у натурі тривалий час як у матеріальному виробництві, і у невиробничій сфері, які вартість переноситься питомою працею, амортизацією частин, як от собівартість виробленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг чи витрат за збут;

- нематеріальний актив – це актив, який не має матеріальної форми та утримується підприємством для використання протягом періоду більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для

виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам;

– інші необоротні матеріальні активи – матеріальні активи, призначені для використання більше року (або операційного циклу, якщо він перевищує рік).

Сюди входять бібліотечні фонди, малоцінні активи, природні ресурси, безіменні часові споруди, предмети, що здаються в оренду, упаковка інвентарю тощо.

Поточні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, використання яких не обмежене, а також інші активи, які призначені для продажу чи споживання протягом операційного циклу. Оборотні активи є частиною майна підприємства, втілену в товарно-матеріальних запасах, неповних розрахунках, кошти у касі та фінансових активах.

За характером участі у господарському обороті активи поділяються на:

– запаси – це виробничо-технічна продукція, товари народного споживання та інші товари, що знаходяться на різних стадіях виробництва та обігу та очікують включення у виробничий процес або для особистого споживання;

– кошти – бухгалтерське поняття, що відображає найбільш ліквідні активи компанії і включає готівку в касі, кошти на банківських рахунках, електронні гроші, випущені у відкриту оборотну систему, депозити в обігу, кошти в дорозі;

– дебіторська заборгованість – суми, які нараховуються підприємству від покупців за товари або послуги, продані в кредит.

Загалом, важливе значення в організації діяльності суб'єктів господарювання належить відповідній класифікації оборотних активів на підприємстві, і тому, від використання запропонованих методик згідно класифікаційних ознак, залежатиме якість і достовірність звітних показників, що характеризують майновий і фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Методи класифікації активів та способи розподілу активів згідно класифікуючи ознак залежать від виду економічної діяльності підприємства.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що на сьогоднішній день відсутній єдиний підхід до визначення терміну «активи» та їх класифікації. Вітчизняні та іноземні вчені пропонують різні визначення активів, які близькі по своїй сутності, але відрізняються в залежності від методології трактування поняття.

Науковцями розглядається велика кількість класифікаційних ознак, згідно з якими і відбувається групування активів. Наявність таких неузгодженостей потребує детального дослідження та розробки такої класифікації, яка б була найбільш доцільною для потреб бухгалтерського обліку та оптимально відображала господарську діяльність підприємств України. З урахуванням того, що класифікація активів повинна відповідати цілям, стратегії та напрямку діяльності підприємства, то визначити єдину, уніфіковану структуру активів, практично неможливо.

1.2. Характеристика джерел фінансування окремих видів активів підприємства

В умовах ринкової економіки бізнесу недоцільно та неефективно спочатку залучати кошти, а потім намагатися перетворити їх на фінансові ресурси для подальшого використання.

По-перше, залучення фінансових ресурсів має власну ціну. У обов'язковому порядку фінансові ресурси фірми залучаються з допомогою реалізації товарів, робіт, послуг чи своїх зобов'язань як цінних паперів.

І по-друге, залучення фінансових ресурсів неефективне без створення заздалегідь прогнозованого плану їх використання. Також підприємства в сучасних умовах не можуть тримати довго на розрахункових рахунках залучені кошти або ж формувати спочатку спеціальні фонди з них, а вже потім

вкладати в реальні основні й оборотні засоби. Чим швидше підприємства вкладають кошти в обіг, тим більшу величину доходу і прибутку вони зможуть отримати в майбутньому [10]. Фінансові ресурси виступають основою для створення необхідних для нормальної господарської діяльності грошових фондів: статутного капіталу, резервного капіталу, фонду накопичення та споживання, фонду оплати праці, амортизаційного фонду тощо. Таким чином, підприємство може функціонувати на основі:

- власних ресурсів, якщо їхня питома вага становить не менше 75-80%;
- за рахунок залучених та позикових ресурсів, якщо їх питома вага не перевищує 55-60% загальної ресурсної бази;
- змішаного фінансування – частки власних та залучених фінансових ресурсів майже рівні.

Абсолютна більша кількість підприємств використовує схему фінансування в якій використовуються як власні, так і залучені фінансові ресурси.

На рисунку 1.3 зображено приклад схеми джерел фінансування підприємства.

У розрізі внутрішніх джерел формування його фінансових ресурсів основне місце займає прибуток, що залишився в розпорядженні компанії: вона становить переважну частину її фінансових ресурсів, забезпечує збільшення власного капіталу в міру зростання ринкова вартість компанії.

Власний капітал підприємства вказує ту частину ресурсів підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників та власних коштів підприємства. Довгий час у вітчизняній теорії та практиці питання фінансування діяльності господарських структур за рахунок власного капіталу приділялося дуже мало уваги, оскільки за адміністративно-командного управління економікою державні підприємства централізовано наділялися статутним капіталом, які не могли бути змінені внаслідок видачі (або анулювання) корпоративних прав.

Рис. 1.3. Джерела фінансування підприємства

Натомість домінуюча роль відводилася таким антиринковим методам фінансування підприємств, як бюджетні дотації, субсидії, субвенції [23].

На сьогоднішній день дуже актуальним є питання про переорієнтацію вітчизняних підприємств на ринкові форми фінансування, до яких належить, наприклад, мобілізація ресурсів на основі залучення інвестицій в обмін на соціальні права, що видаються юридичною особою. Перспективним для фінансистів і те, що з залучення фінансових ресурсів виходячи з збільшення статутного капіталу не потрібно ні застави права власності, ні гарантій третіх осіб. Крім того, ресурси, вкладені у власний капітал, залишаються у розпорядженні компанії на тривалий період.

Власний капітал підприємства – це підсумок першого розділу пасиву балансу, тобто перевищення балансової вартості активів підприємства над його зобов'язаннями.

Структура власного капіталу підприємства наведена на рисунку 1.4.

Рис. 1.4. Балансова структура власного капіталу підприємства

Найбільш вагомими складовими власного капіталу підприємства є статутний капітал, резервний і додатковий капітал, нерозподілений прибуток.

Відомості про структуру та розмір статутного та резервного капіталу містяться в статуті підприємства. Показник власного капіталу є основою для визначення кредитоспроможності підприємства, його фінансової незалежності, стійкості та стабільності.

Для більшості підприємств основним елементом власного капіталу є статутний (номінальний) капітал – сума вкладів власників підприємства в його активи за номінальною вартістю згідно із засновницькими документами [59]. У відповідній статті балансу наводиться зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Це та сума капіталу, в межах якої засновники підприємства (зокрема АТ, ТОВ) несуть матеріальну відповідальність перед його кредиторами.

Саме тому зменшення статутного капіталу за наявності заперечень кредиторів не допускається [15].

Функції статутного капіталу, а також цілі його зменшення та збільшення у систематизованому вигляді згруповані в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Функції та цілі збільшення (зменшення) статутного капіталу [37].

Функції статутного капіталу	Цілі збільшення	Цілі зменшення
1	2	3
заснування та введення підприємства в дію	реалізація інвестиційного проекту	згорання діяльності
відповідальність і гарантії (забезпечення кредитоспроможності)	виконання вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу	підвищення ринкового курсу корпоративних прав
захисна функція	проведення санації	санація балансу (одержання санаційного прибутку)
управління та контролю	поглинання чи придбання контрольного пакета інших підприємств	концентрація капіталу в руках активних власників
фінансування та забезпечення ліквідності	поліпшення ліквідності та платоспроможності	приведення у відповідність обсягів власного капіталу та майна
рекламна (репрезентативна) функція	модернізація чи розширення виробництва	вирішення конфліктів між власниками
база для нарахування дивідендів	оптимізація дивідендної політики	проведення певної дивідендної політики

У деяких компаніях статутний капітал замінено статутним капіталом. Це для кредитних спілок, сільськогосподарських колгоспів, кооперативів, житлово-будівельних кооперативів, де статутний капітал формується з допомогою пайових внесків учасників.

Пайовий капітал – це сукупність грошових коштів фізичних та юридичних осіб, добровільно внесених до компанії відповідно до установчих документів для здійснення її господарської та фінансової діяльності. [60].

Для покращення та забезпечення розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства на добровільній основі акціонери можуть вносити додаткові пайові внески. При щорічному розподілі прибутку товариства за

рішенням зборів акціонерів на пайові внески нараховуються дивіденди, які можуть бути використані для поповнення частки.

Важливою частиною власного капіталу підприємства є резерви, які можуть створюватися як додаткового (резерви капіталу) і резервного капіталу (резерви, створювані з допомогою чистий прибуток).

Ще одним важливим компонентом власного капіталу є нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Ця стаття балансу відображає або суму прибутку, яка буде реінвестована на підприємство в майбутньому, або суму непокритого збитку. Сума непокритого збитку негативна і наводиться у дужках, тобто дана стаття балансу відображає прибуток (збиток), що залишився на підприємстві після сплати податків і зборів, виплати дивідендів та відрахування на резерви.

У випадку добровільної ліквідації чи банкрутства підприємств, за нестачі іншого майна для погашення зобов'язань використовуються кошти (майно) які складають статутний капітал.

Право акціонера (учасника) на частину власного капіталу товариства, що перевищує його внесок у статутний капітал, може бути реалізовано лише за наявності у юридичної особи майна, що ліквідується, після виконання пріоритетних зобов'язань відповідно до ст. відповідний пріоритет.

Різниця між номінальною вартістю статутного та ефективно внесеного акціонерами (акціонерами) капіталу називається неоплаченим капіталом товариства. У балансі неоплачений капітал відбивається у дужках і віднімається щодо вартості власного капіталу.

Статутний капітал акціонерного товариства складається з визначеної кількості акцій однакової номінальної вартості.

Акція – цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує часткову участь у статутному капіталі акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства [18].

Сукупність номінальної вартості усіх випущених акцій акціонерного товариства (чи внесених вкладів ТОВ) складає його номінальний капітал. Випуск акцій акціонерного товариства не може перевищувати розмір його статутного капіталу.

Акції можуть бути іменними та на пред'явника, привілейованими та простими. Кожна проста акція АТ надає акціонеру – її власнику однакову сукупність прав, зокрема:

- на частину прибутку акціонерного товариства (дивіденди);
- на участь в управлінні товариством (право голосу на загальних зборах товариства);
- на отримання інформації про діяльність підприємства;
- переважні права на придбання акцій нової емісії;
- на участь у розподілі ліквідаційної виручки у разі ліквідації підприємства;
- інші права, передбачені законодавством і статутом акціонерного товариства [17].

Акції випускаються в документарній або бездокументарній формі. Акціонерне товариство само вибирає форму емісії цінних паперів, яка затверджується ДКЦПФР при реєстрації випуску цінних паперів.

Резервний капітал підприємства може розглядатися з двох аспектів:

- у широкому розумінні резервний капітал включає всі ресурси, які необхідні для покриття можливих майбутніх збитків підприємства.
- у вузькому розумінні до резервного капіталу належать ресурси підприємства, які формуються з чистого прибутку і відображаються за статтею балансу «Резервний капітал».

В науковій економічній літературі застосовується класифікація резервів підприємства за наступними ознаками:

- за джерелами формування;
- за способом відображення у звітності;
- за обов'язковістю створення.

За джерелами формування резерви поділяють на:

- капітальні резерви – формуються за рахунок коштів власників та інших осіб (відображаються за статтями «додатковий вкладений капітал» та «інший додатковий капітал»);
- резервний капітал, сформований за рахунок чистого прибутку підприємства (резервний капітал у вузькому розумінні) ;
- резерви, які створюються за рахунок збільшення витрат підприємства [13].

За обов'язком створювати фінансові резерви поділяються на обов'язкові та необов'язкові. Створення обов'язкових регулюється чинними нормами законодавчих актів. Факультативні формуються з ініціативи керівників підприємства та його акціонерів. До обов'язкових резервів відносяться резервний капітал та резерв за сумнівними боргами. Інші фінансові резерви підприємства, наприклад, резерв на дивіденди, резерв виконання гарантійних зобов'язань, є необов'язковими.

Зрозуміло, що основне призначення фінансових резервів полягає в захисті капіталу підприємства від непередбачуваних збитків та втрат. Порядок реалізації захисної функції фінансових резервів наведено в додатку А [11].

Компанія може використовувати всі види фінансових резервів для покриття збитків, а також у деяких випадках статутний капітал. Зрозуміло, що насамперед нерозподілений прибуток (якщо він є) має бути спрямований на покриття збитків.

За відсутності чи припинення нерозподіленого прибутку приховані резерви та резервний капітал, накопичені з допомогою постійних відрахувань із прибутку підприємства, доцільно використовуватиме покриття збитків. У разі дефіциту цих джерел необхідно використовувати капітальні резерви (додатковий капітал) покриття непокритих збитків. Останній спосіб покриття збитків підприємства – отримання санаційного прибутку за рахунок зменшення статутного капіталу.

Згідно вітчизняного законодавства на всіх підприємствах, заснованих у

формі акціонерного товариства, товариства з додатковою чи обмеженою відповідальністю, має бути накопичений резервний (страховий) капітал. Розмір резервного капіталу регламентується в статуті підприємства і не може бути меншим 25% статутного капіталу товариства.

Щорічний внесок до резервного капіталу також передбачається засновницькими документами, і не має бути меншим за 5% від суми чистого прибутку.

Для порівняння у Німеччині встановлена мінімальна межа сукупного обсягу резервів: капітальних і тих, що створені за рахунок прибутку. Згідно із Законом про акціонерні товариства (AktG) німецьким підприємствам для формування обов'язкових резервів слід спрямовувати двадцятку частину чистого прибутку. Такі відрахування потрібно здійснювати, поки обсяг сукупних резервів не досягне 10% номінального капіталу товариства [31]. Аналогічний порядок формування резервів діє у Швейцарії, з однією різницею, що мінімальний розмір обов'язкових резервів становить 20% номінального капіталу. Цікавим є те, що створення обов'язкових резервів товариствами з обмеженою відповідальністю законодавствами розвинутих країн, як правило, не регулюється. Це є компетенцією учасників.

Основна частка фінансових резервів формуються за рахунок чистого прибутку в розмірах, зазначених у засновницьких документах та нормативних актах. Фінансові резерви підприємства можуть бути використані на такі цілі:

- погашення збитків;
- виплата боргів під час ліквідаційних процесів;
- виплата дивідендів;
- інші цілі.

Допоки підприємство не накопичило мінімально допустимий обсяг резервів, вони можуть використовуватись тільки на покриття збитків.

Рух резервного капіталу підприємства відображено у формі №4 «Звіт про власний капітал підприємства». У цьому ж звіті відображено динаміку зміни обсягів капітальних резервів підприємства.

До так званих капітальних резервів, тобто резервів, які створюються за рахунок капіталу власників включають додатковий капітал. Джерелом формування додаткового капіталу не є господарська діяльність підприємства. Поняття «Додатковий капітал» відносно недавно почало застосовуватися вітчизняними підприємствами на практиці.

Стандарти бухгалтерського обліку наводять наступне визначення додаткового капіталу – це сума приросту майна підприємства, яка виникла в результаті переоцінки (індексації), безоплатно одержаних необоротних активів та від емісійного доходу. Нормативні акти в Україні не встановлюють жодних обмежень стосовно розміру капітальних резервів підприємства .

В науковій літературі розрізняють додатковий вкладений та інший додатковий капітал.

Додатковий вкладений капітал характеризує суму емісійного доходу, тобто різницю між номінальною і реальною вартістю реалізованих акціонерним товариством акцій.

До іншого додаткового капіталу належить інший внесений акціонерами чи пайовикам капітал, що перевищує статутний капітал, раніше внесений такими засновниками без офіційного прийняття рішення про збільшення розміру статутного капіталу. Природа цього доходу є такою самою, як і емісійного доходу. Окрім цього, до додаткового капіталу доцільно зараховувати суму перевищення курсу емісії конвертованих облігацій над їх номінальною вартістю [31].

До складу вартості безкоштовно отриманих необоротних активів відноситься вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від третіх осіб. Вона вважається додатковим капіталом і зменшується на суму нарахованої амортизації. Зауважимо, що безкоштовно отримані оборотні активи розглядаються як дохід підприємства і не можуть бути додатковим капіталом [23].

Здебільшого на підприємствах додатковий вкладений капітал та інший додатковий капітал використовують на такі основні цілі:

- на покриття збитків балансу, за умови, що на це вже були використані всі інші джерела;
- на збільшення обсягів статутного (або пайового) капіталу;
- на покриття сальдо між фактичним значенням собівартістю вилученого капіталу, та його номінальною вартістю.

Додатковий капітал підприємства забороняється використовувати на збільшення обсягу статутного капіталу підприємства, викуп власних корпоративних прав, якщо в балансі є непокриті збитки та недопустимість розподілу додаткового капіталу з метою виплати дивідендів у грошовій формі.

До числа обов'язкових резервів, які мають бути створені на підприємстві, належить резерв сумнівних боргів, який формується для погашення сумнівної чи безнадійної дебіторської заборгованості.

Нарахування суми резерву показано в балансі у складі інших операційних витрат. Формування резерву сумнівних боргів зменшує суму чистого прибутку підприємства, що опосередковано впливає на розмір власного капіталу.

Значну частку структурі внутрішніх джерел фінансування також займають амортизаційні відрахування, переважно у проектах, мають значну частку основних засобів і нематеріальних активів. Однак водночас амортизація не збільшує вартість власного капіталу компанії, а є засобом його реінвестування. Інші внутрішні джерела не відіграють істотну роль формуванні власних фінансових ресурсів підприємства.

До складу залучених фінансових ресурсів входить кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, і навіть всі види поточних зобов'язань підприємства. До складу позикових фінансових ресурсів входять довгострокові і короткострокові кредити банків, а також інші довгострокові фінансові зобов'язання, пов'язані з залученням позикових засобів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки, та інше [3]. Підприємство, що використовує позиковий капітал (поряд із власним), має вищий фінансовий потенціал свого розвитку і більш широкі можливості приросту рентабельності

власного капіталу. Але воно може і втратити свою фінансову стійкість, бо при збільшенні частки позикового капіталу коефіцієнт автономії дорівнюватиме нулю [5]. Для окремих підприємств одним із зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів може бути безоплатна фінансова допомога. До інших зовнішніх джерел входять безкоштовно отримані підприємством матеріальні та нематеріальні активи, що включаються в склад його балансу. Таким чином як власні, так і залучені фінансові ресурси мають як переваги так і недоліки (табл. 1.5)

Таблиця 1.5

Переваги та недоліки основних джерел фінансування підприємств

	Переваги	Недоліки
Власний капітал	простота залучення, рішення, пов'язані зі збільшенням частки власного капіталу, приймаються фінансовими менеджерами підприємства без необхідності отримання згоди інших суб'єктів господарювання	обмежений обсяг залучення, а відповідно і менше можливостей суттєвого розширення господарської діяльності підприємства за сприятливої кон'юнктури ринку
	високою віддачею за критерієм норми прибутку на вкладений капітал, оскільки не потрібна сплата позикового відсотка, зокрема, за користування кредитом	не використовується потенційна можливість приросту рентабельності власного капіталу шляхом залучення ресурсів позикового капіталу
	зменшенням ризику небезпеки фінансової нестійкості підприємства	
Залучені фінансові ресурси	збільшення фінансового потенціалу підприємства за необхідності суттєвого піднесення темпів зростання обсягів виробництва	складність залучення коштів, оскільки існує залежність від рішень кредиторів, які за будь-яких негативних обставин узагалі можуть відмовити підприємству у коштах
	можливість збільшення приросту рентабельності власного капіталу за рахунок забезпечення розширеного відтворення виробництва	необхідність надання відповідних гарантій, зокрема страхових компаній, інших суб'єктів господарювання, або застави
		зниження норми прибутку активів, оскільки прибуток підприємства зменшується на суму сплачених відсотків за кредит; зниження фінансової стійкості підприємства

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їхня збалансованість та визначення оптимальної структури їх джерел. Теоретичний виклад та практичне застосування методів оптимізаційних

засобів вибору структури ресурсів різняться у різних учених та диференціюється залежно від обраного критерію оптимізації.

При виборі оптимальної стратегії фінансування слід вибирати такий набір чітко визначених сум коштів із конкретних джерел, з їх деталізацією як за періодами отримання, так і за періодами повернення, що забезпечить фінансування підприємства в повному обсязі, згідно з визначеними потребами при мінімальних виплатах за користування фінансовими ресурсами та виконанні необхідних умов та обмежень.

1.3. Методичні підходи проведення аналізу джерел фінансування активів

На сьогоднішній день важливу роль відіграє вміння управляти активами підприємства, від цього залежить ефективний розвиток виробництва, отримання максимального прибутку і підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз стану активів на підприємстві є складовою частиною системи фінансово – економічної діагностики та механізму недопущення банкрутства на підприємстві, що включає в себе своєчасне розпізнавання ознак і природи кризи, її локалізацію та розроблення заходів щодо санації.

Для досягнення найкращих результатів діяльності підприємства, необхідно відстежувати і аналізувати динаміку використання активів і вдосконалювати систему планування на підприємстві. Все це зумовлює актуальність проведення аналізу використання активів і підвищує роль такого аналізу в економічному процесі.

З впевненістю можна стверджувати, що фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та ефективності вкладання фінансових ресурсів у активи. Максимізувати фінансові результати підприємства можна за умови раціонального використання всіх видів ресурсів,

недопущення їх перевитрат, втрат на всіх стадіях виробництва та реалізації продукції.

Детально схему аналізу активів та джерел їх фінансування наведено на рисунку 1.5.

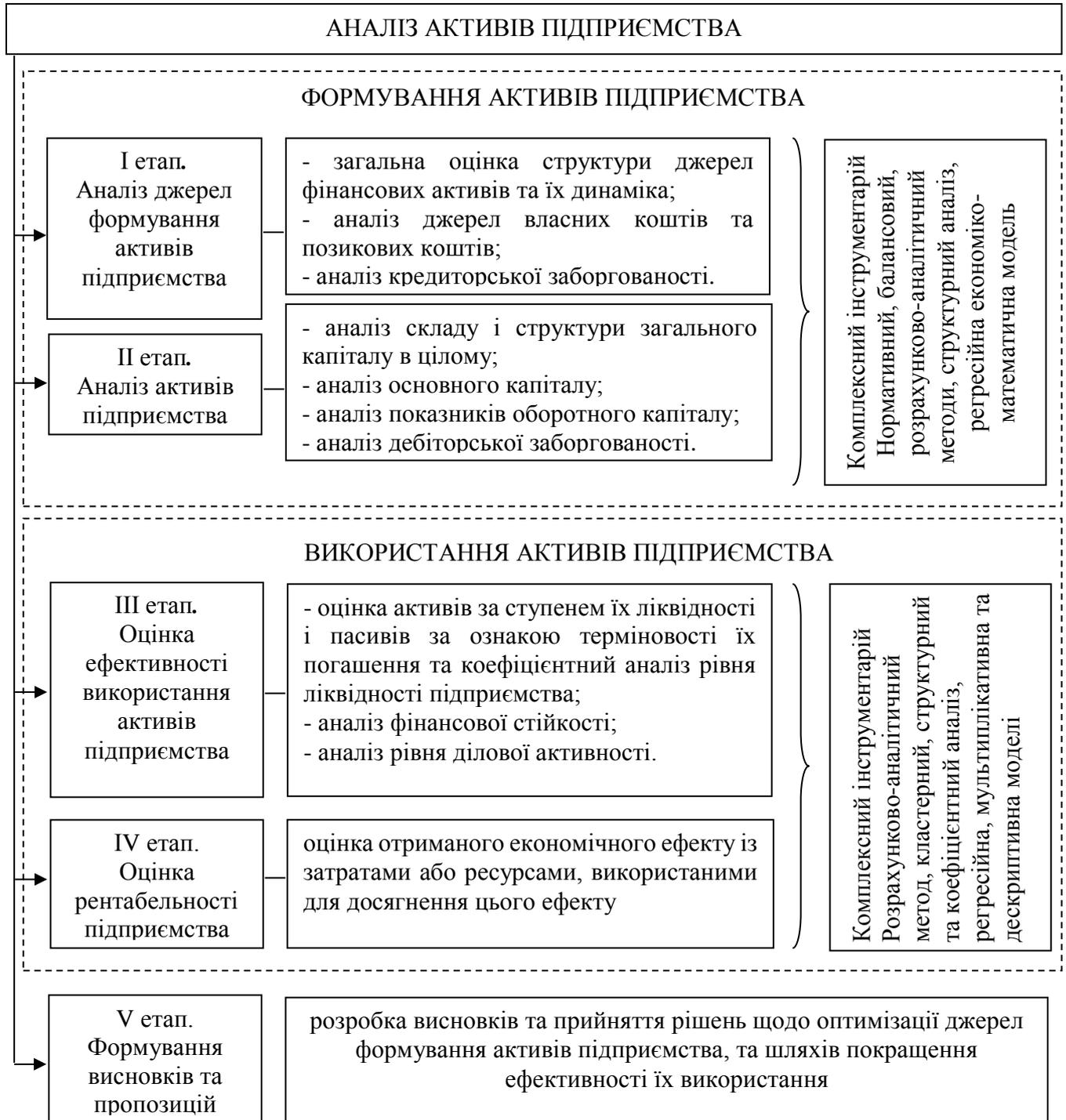

Рис.1.5 Структурно-логічна схема аналізу активів підприємства та джерел [55]

Зростання потреби підприємств в капіталі, розгортання конкурентної боротьби за обмежені ресурси фінансового ринку, необхідність їх здешевлення для підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, зниження рівня ризиків актуалізували розширення сфер застосування аналітичного обґрунтування рішень в управлінні капіталом підприємства.

Успішна діяльність будь-якого підприємства неможлива без ефективного управління джерелами фінансування. Вони мають створити передумови для стабільного процесу виробництва та його постійного зростання, що визначає конкурентоспроможність підприємства на ринку. У системі управління діяльністю будь-якого підприємства невід'ємною ланкою є управління капіталом, та забезпечення підприємства необхідною кількістю ресурсів. Позитивний фінансовий результат підприємства залежить від правильності формування джерел фінансових активів та ефективності їх використання.

Метою проведення фінансового аналізу джерел фінансування активів підприємства є пошук шляхів підвищення оперативності та ефективності використання власного та позикового капіталу підприємства, систематизація завдань та побудова алгоритму управління джерелами фінансування, для отримання чіткого та точного результату аналізу, з метою забезпечення усунення недоліків в управлінні та обліку капіталу підприємства.

Для досягнення цієї мети перед аналітиками постають такі завдання:

- аналіз структури за джерелами формування ресурсів (співвідношення власного капіталу та зобов'язань);
- визначення розміру власного капіталу, його структури та достатності;
- дослідження та оцінка обґрунтованості розподілу прибутку;
- аналіз структури зобов'язань з позиції витратності та стабільності ресурсної бази;
- оцінка ділової активності підприємства, щодо залучення ресурсів;

– розроблення прогнозу конкурентоспроможності та фінансового потенціалу підприємства.

Організаційна інформація щодо проведення аналізу ефективності використання власного та позикового капіталу зображена на рисунку 1.6.

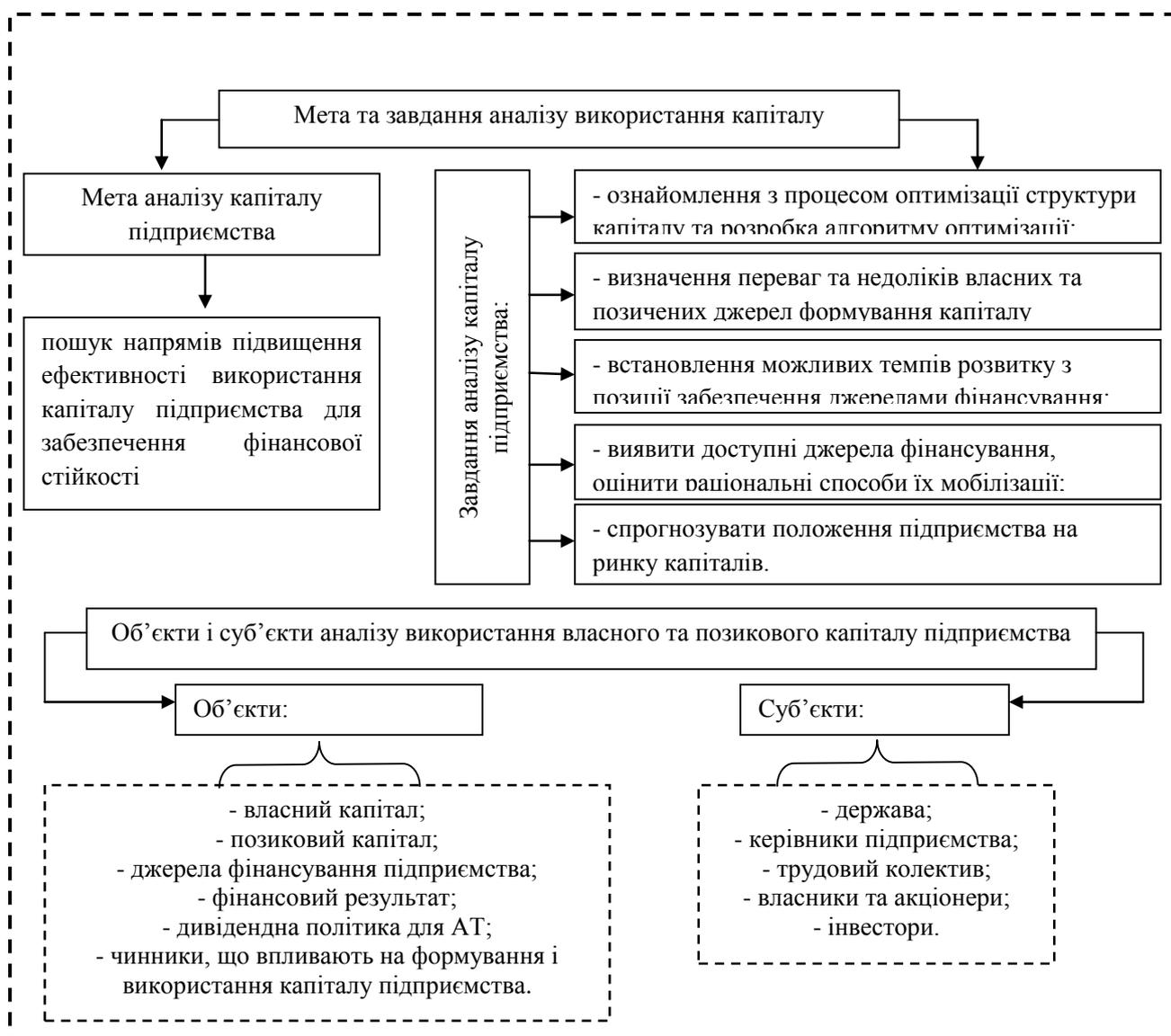

Рис. 1.6. Організаційно-інформаційна модель аналізу ефективності використання власного та позикового капіталу підприємства.

Фінансові відносини суспільства виникають при створенні власного капіталу та прибутку товариства на грошовій основі, отриманні позикових джерел для фінансування господарської діяльності, розподіл отриманого в

результаті цієї діяльності прибутку та використання їх на розвиток підприємства.

Фінансові ресурси, створювані підприємством, забезпечують виробництво продукції, інвестиційну діяльність, створення оборотних коштів, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансово-кредитними установами, кредиторами, постачальниками та персоналом, здійснення міжгосподарських розрахунків.

Розмір і структура джерел формування активів залежить від масштабів виробництва та його ефективності. Зв'язок між розміром джерел фінансування та обсягом виробництва має двоякий характер, оскільки основним фактором зміни обсягу виробництва є коливання суми фінансових ресурсів, і навпаки. Наприклад, недостатня кількість джерел фінансування призводить до зменшення обсягів виробництва і унеможлиблює його розширення, знижує рівень використання виробничих потужностей, матеріальних, трудових та інших ресурсів і, як наслідок, до ще більшого скорочення джерел фінансування активів.

На сьогоднішній день немає єдиного підходу до аналізу джерел фінансування активів. Саме тому вчені, підприємці та аналітики постійно шукають найбільш простий та ефективний шлях для дослідження капіталу підприємства.

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного підходу до трактування даного поняття. Узагальнюючи визначення економічної сутності фінансових ресурсів, дані вітчизняними та зарубіжними економістами, правомірно нагадати про два основні підходи, в основі яких лежать концепції розподілу та відтворення фінансів. Прибічники першого підходу відстоюють положення про існування фінансів на стадії розподілу та перерозподілу вартості сукупного суспільного продукту та національного доходу, а їх основними функціями є розподіл та контроль. Інша група вчених пов'язує існування фінансів із усіма стадіями репродуктивного процесу, включаючи стадії виробництва товарів та їх обміну [1]. Не зважаючи на

розбіжність у підходах, науковці єдині в твердженні про важливість джерел фінансування активів у забезпеченні ефективності господарської діяльності суб'єктів господарювання. Власний та позиковий капітал що формується на рівні підприємств, забезпечує можливість виробництва продукції, інвестування, створення фондів економічного стимулювання, виконання зобов'язань перед бюджетом, постачальниками та працівниками.

Структура та розмір джерела фінансування залежать від обсягу виробництва та його ефективності. Зв'язок між величиною власного та позикового капіталу та обсягом виробництва носить двоякий характер, оскільки основним фактором, що регулює розвиток виробництва, є величина фінансових ресурсів і навпаки. Нестача фінансових ресурсів веде до скорочення обсягів виробництва, зниження рівня завантаження виробничих потужностей, недостатнього постачання матеріалів, трудових та інших ресурсів і, отже, ще більшого скорочення фінансових ресурсів. Достатній розмір фінансових ресурсів забезпечує: фінансову стійкість, платоспроможність, стабілізацію обсягів виробництва, а також можливість його розширення, високий рівень використання виробничих потужностей, достатній рівень забезпечення матеріальними ресурсами.

Надлишковий обсяг джерел фінансування діяльності підприємства сприяє тенденції до збільшення обсягів виробництва, розширення існуючого асортименту продукції та освоєння нових видів, повного використання існуючих виробничих потужностей, повного забезпечення підприємства необхідними товарно-матеріальними запасами, що забезпечить зростання обсягу джерел фінансування, але також може призвести до надмірних та неадекватних витрат на їх використання та скорочення обсягів виробництва [2]. У зв'язку з цим управління власним та позиковим капіталом підприємства є необхідною умовою забезпечення ефективного його функціонування. Рівень ефективності управління капіталом, в свою чергу, залежить від якості організації процесу його аналізу.

Ретельне дослідження джерел формування фінансових ресурсів підприємства, їх динаміки руху дозволяє виявити зміни в структурі капіталу, причини та наслідки цих змін, дозволяє побачити рівень забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами та залежності від зовнішніх позичальників.

Більшість вчених у своїх дослідженнях акцентують увагу на деталізації аналізу стану активів, однак доцільно спершу вдосконалити методіку аналізу джерел формування фінансових ресурсів, адже стан підприємства напряму залежить від ефективності формування, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства.

Тому вивчення структури та динаміки руху пасивів, визначення та аналіз тенденції зміни розмірів їх складових, встановлення причинно-наслідкових зв'язків їх структурних змін, виявлення оптимального співвідношення власного та зовнішній капітал, структурування пасивів та визначення частки їх складових у пасивних розділах балансу є важливим та невід'ємним етапом аналізу господарської діяльності підприємства, зокрема щодо визначення його фінансового стану [60].

Аналіз фінансових ресурсів компанії є важливим елементом усієї системи управління компанією, є системою способів обробки, перетворення та використання інформації для забезпечення конкурентоспроможності. Загалом аналіз дозволяє якісно оцінити управлінські рішення, визначити повноту та достовірність інформаційного забезпечення їх обґрунтування, виявити можливість та оцінити ризик економічного чи фінансового маневру, охарактеризувати стратегію та тактику функціонування підприємства.

В процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства вирішується ряд важливих завдань, таких як:

- загальна оціна підприємства фінансовими ресурсами;
- виявлення оптимального розміру, складу та структури фінансових ресурсів;

- аналіз ефективності використання та розміщення фінансових ресурсів;
- обґрунтування фінансової стійкості підприємства;
- визначення впливу факторів на процес формування і використання фінансових ресурсів;
- аналіз темпів змін фінансового забезпечення підприємства та їх напрямів;
- виявлення та мобілізація резервів підвищення ефективності управління;
- розробка проекту управлінського рішення для усунення виявлених недоліків та освоєння резервів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

Доцільно відмітити, що в процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства завдання мають бути узгоджені між собою задля забезпечення найбільшого ефекту.

Аналіз фінансових ресурсів має здійснюватися у межах технологічного процесу, за яким у процесі перетворення первинної облікової інформації формуються вихідні показники та оптимальні напрями їх використання, які, своєю чергою, становлять основу інформаційного забезпечення діяльності керування фінансовими ресурсами.

При прийнятті перспективних управлінських рішень у галузі формування активів компанії виникає необхідність урахування впливу всіх внутрішніх та зовнішніх факторів, що дозволяє забезпечити відповідність стратегічних та тактичних цілей можливостям підприємства, знизити вартість та визначити оптимальне співвідношення ресурсів, керувати рівнем фінансового ризику, впливати на рівень потреби в додатковому капіталі

Для проведення якісної оцінки фінансових ресурсів підприємства та виявлення можливостей підвищення ефективності їх формування й використання можуть застосовуватися наступні методи аналізу:

- класичні методи аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу – ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих та складних відсотків, дисконтування;
- традиційні методи економічної статистики – середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки показників у динаміці;
- методи математичної статистики вивчення зв'язків – кореляційний, регресивний, дискримінантний, дисперсійний, факторний, коваріаційний аналізи та ін.;
- економетричні методи – матричні, теорії міжгалузевого балансу [62].

Дослідження джерел формування фінансових ресурсів підприємства з використанням вище перелічених методів дозволяє виявити зміни в структурі капіталу, причини та наслідки цих змін, дозволяє побачити рівень забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами та залежності від зовнішніх позичальників.

Основним джерелом інформації при проведенні аналізу джерел фінансування активів підприємства є форма № 1 «Баланс» та форма № 2 «Звіт про фінансові результати».

При компетентному дослідженні бухгалтерського балансу можна знайти відповіді на такі запитання:

- загальний обсяг фінансових ресурсів, їх структура і динаміка;
- джерела формування активів підприємства – пасив балансу;
- напрями використання активів балансу.

У ході аналізу характеристики стану капіталу підприємства застосовуються показники визначення ефективності використання капіталу (фінансові коефіцієнти).

Ефективність використання капіталу характеризується наступними показниками:

- коефіцієнтом оборотності капіталу ($K_{об}$):

$$K_{об} = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість капіталу}} \quad (1.1)$$

- зворотний показник коефіцієнту оборотності капіталу називається капіталоемністю (K_e):

$$K_e = \frac{\text{Середньорічна вартість капіталу}}{\text{Чиста виручка від реалізації}} \quad (1.2)$$

- тривалістю одного обороту:

$$T_{об} = \frac{Д}{K_{об}} \quad (1.3)$$

де $Д$ – кількість календарних днів в аналізованому періоді (рік - 360 днів, квартал - 90, місяць - 30 днів).

При вивченні аналізу стану власних фінансових ресурсів особливу увагу приділяють аналізу факторів варіації рентабельності власного капіталу; динаміка, склад та структура джерел формування капіталу, у тому числі власних. Актуальні також питання щодо характеристик компонентів власного капіталу, його оборотності та ефекту фінансового важеля. Велике значення факторів варіації рентабельності власного капіталу обумовлено пропорційною залежністю між рентабельністю як основним вартісним показником ефективності виробництва та оптимальним використанням фінансових ресурсів в процесі господарської діяльності підприємства.

Загалом можна стверджувати, що аналіз формування та використання фінансових ресурсів підприємства правомірно визначити основою прийняття управлінських рішень у напрямі підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. При цьому проведення аналізу повинне мати систематичний

характер з метою забезпечення можливості своєчасного та оперативного реагування суб'єкта господарської діяльності на зміни ринкової кон'юнктури.

Отже, у результаті проведеного дослідження встановлено, що на сьогоднішній день відсутній єдиний підхід до визначення терміну «активи» та їх класифікації. Вітчизняні та іноземні вчені пропонують різні визначення активів, які близькі по своїй сутності, але відрізняються в залежності від методології трактування поняття.

Науковцями розглядається велика кількість класифікаційних ознак, згідно з якими і відбувається групування активів. Наявність таких неузгодженостей потребує детального дослідження та розробки такої класифікації, яка б була найбільш доцільною для потреб бухгалтерського обліку та оптимально відображала господарську діяльність підприємств України. З урахуванням того, що класифікація активів повинна відповідати цілям, стратегії та напрямку діяльності підприємства, то визначити єдину, уніфіковану структуру активів, практично неможливо.

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їхня збалансованість та визначення оптимальної структури їх джерел. Теоретичний виклад та практичне застосування методів оптимізаційних засобів вибору структури ресурсів різняться у різних учених та диференціюється залежно від обраного критерію оптимізації.

При виборі оптимальної стратегії фінансування слід вибирати такий набір чітко визначених сум коштів із конкретних джерел, з їх деталізацією як за періодами отримання, так і за періодами повернення, що забезпечить фінансування підприємства в повному обсязі, згідно з визначеними потребами при мінімальних виплатах за користування фінансовими ресурсами та виконанні необхідних умов та обмежень.

Аналіз формування та використання фінансових ресурсів підприємства правомірно визначити основою прийняття управлінських рішень у напрямі

підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. При цьому проведення аналізу повинне мати систематичний характер з метою забезпечення можливості своєчасного та оперативного реагування суб'єкта господарської діяльності на зміни ринкової кон'юнктури.

Незалежно від виду діяльності підприємства, фінансові ресурси є найціннішим його активом, який, перебуваючи у постійному обороті, забезпечує операційну, інвестиційну та фінансову діяльність підприємства. Велике значення та роль фінансових ресурсів для функціонування підприємства потребує своєчасного та грамотного аналізу джерел формування та використання капіталу підприємства.

Підвищення ефективності аналізу фінансових ресурсів є результатом розвитку наукових аналітичних технологій, заснованих на виявленні методів формування та обробки інформації про фінансові ресурси компанії з метою отримання об'єктивної оцінки фінансового стану, вироблення тенденцій та виявити резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів компанії.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ І ДИНАМІКИ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ ПРАТ «МИРГОРОДСЬКИЙ ЗАВОД МІНЕРАЛЬНИХ ВОД»

2.1. Загальна характеристика діяльності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

Приватне акціонерне товариство «Миргородський завод мінеральних вод» (МЗМВ) – один з найбільших провідних виробників мінеральних вод в Україні. Це потужне підприємство, яке оснащено найсучаснішими європейськими лініями розливу [12].

Розташований завод у курортному місті Миргород, що на Полтавщині.

ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за своїм розміром велике підприємство тому, що середня чисельність працівників складає 273.

Дочірні підприємства, філії, представництва та інші відокремлені структурні підрозділи у ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» відсутні [12].

Основними видами економічної діяльності, якими займається підприємство є:

- виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки;
- забір очищення та постачання води;
- оптова торгівля напоями;
- роздрібна торгівля напоями в спеціалізованих магазинах;
- діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах.

Основні види продукції:

- 1) Вода «Миргородська» – це природна мінеральна вода, яка має солонуватий смак та помірний рівень мінералізації (2,5-3,2 г/л). Видобувається

з широко відомого Миргородського родовища мінеральних вод, із свердловини глибиною 701,5 м.

2) Вода «Миргородська лагідна» – це природна мінеральна столова вода для споживачів, що віддають перевагу мінеральним водам з легким смаком. Вона має помірний рівень мінералізації (0,4-0,7 г/л) та легкий смак, тому її можна вживати щодня, без обмежень.

3) Вода «Аква Няня» – питна очищена негазована вода з низькою мінералізацією для дітей з перших днів життя. «Аква Няня» підходить для пиття, адже її не треба кип'ятити. Також її можна використовувати і для розведення дитячих сумішей, фруктових і овочевих соків, заварювання трав, чаїв. Асортимент «Аква Няня» представлений пляшками об'ємом 0,33л (зі звичайним ковпачком та ковпачком-непроливайкою), а також 1,5 л та 5 л.

4) Вода «АкваЛайф» – це негазована питна вода для жителів міст, які щоденно, в умовах активного ритму життя зазнають інтенсивних навантажень та потребують якісного поповнення рідини в організмі

Основним ринком збуту продукції (99,9%) є Україна. Генеральними дистриб'юторами та основними клієнтами є: Приватне акціонерне товариство «Індустріальні та дистрибуційні системи» та Товариство з обмеженою відповідальністю «ІДС Аква Сервіс».

Оскільки ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» є виробничим підприємством, то надзвичайно важливим аспектом його діяльності є аналіз майнового стану.

Майновий стан – одна з найбільш важливих характеристик основної діяльності підприємства. Дана сторона економічної діяльності підприємства зазнає впливу з боку багатьох факторів, у числі яких знаходиться і такий, що визначається співвідношенням між необоротними і оборотними активами підприємства. У економічній літературі немає однозначного визначення, яким повинно бути це співвідношення, оскільки воно формується залежно від галузі, в якій функціонує підприємство, від стану ринку в країні загалом і

конкретного ринку продукції, яку виготовляє підприємство, та деяких інших факторів.

Ціль аналізу майна підприємства – дослідження абсолютних і відносних змін статей активу балансу за певний період, відстеження тенденцій їх змін та визначення джерел їх фінансування.

Задачі аналізу майна підприємства:

- дослідження складу, динаміки і структури майна підприємства;
- аналіз стану майна підприємства;
- оцінка складу і джерел утворення майна підприємства;
- визначення ефективності фінансування і використання майна

підприємства.

Вивчаючи склад майна, необхідно проаналізувати склад статей балансу.

Майно підприємства становлять основні фонди та оборотні активи, а також інші цінності, вартість яких відображається в балансі підприємства. Аналіз майна підприємства передбачає проведення аналізу складу майна та його структури, вивчення джерел формування майна, зміни складових майна і джерел його формування.

Дослідження структури та динаміки майна підприємства проводиться за допомогою складання агрегованого балансу підприємства.

Використовуючи порівняльний аналітичний баланс підприємства, можна всебічно проаналізувати та оцінити структуру капіталу складу джерел формування майна підприємства, розміщення коштів в активах підприємства (табл. 2.1).

За результатами проведеного аналізу структури і динаміки майна ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки, виявлено, що сума всього майна активу за 2018 рік становить 281731 тис. грн. Найбільшу структуру займають необоротні активи за рахунок таких складових як: основні засоби і нематеріальні активи та відстрочені податкові активи.

Таблиця 2.1

Агрегований баланс ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» 2018-2020 роки

Актив	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Відхилення (+,-)		Темп зростання 2019/2018, %	Відхилення (+,-)		Темп зростання 2020/2019, %
	2019/2018		2020/2019									
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Необоротні активи (1095)	159680,00	56,68	133080,00	31,90	126839,00	38,04	-26600,00	-24,78	83,34	-6241,00	6,15	95,31
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи (1000+...+1020)	155168,00	55,08	127826,00	30,64	120845,00	36,25	-27342,00	-24,44	82,38	-6981,00	5,61	94,54
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції (1030+1035)	312,00	0,11	312,00	0,07	0,00	0,00	0,00	-0,04	100,00	-312,00	-0,07	0,00
1.3. Відстрочені податкові активи (1045)	4200,00	1,49	4791,00	1,15	5851,00	1,75	591,00	-0,34	114,07	1060,00	0,61	122,12
1.4 Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість (1040+1090)	0,00	0,00	151,00	0,04	143,00	0,04	151,00	0,04	-	-8,00	0,01	94,70
2. Оборотні активи (1195)	122051,00	43,32	284132,00	68,10	206563,00	61,96	162081,00	24,78	232,80	-77569,00	-6,15	72,70
2.1. Запаси (1100+1110)	35843,00	12,72	27401,00	6,57	34622,00	10,38	-8442,00	-6,15	76,45	7221,00	3,82	126,35
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+1125+1155)	84034,00	29,83	238828,00	57,24	148282,00	44,48	154794,00	27,42	284,20	-90546,00	-12,77	62,09
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	1114,00	0,40	17903,00	4,29	23659,00	7,10	16789,00	3,90	1607,09	5756,00	2,81	132,15
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	1060,00	0,38	0,00	0,00	0,00	0,00	-1060,00	-0,38	0,00	0,00	0,00	-
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
Всього майна (1300)	281731,00	100,00	417212,00	100,00	333402,00	100,00	135481,00	0,00	148,09	-83810,00	0,00	79,91
ПАСИВ												
1. Власний капітал (1495)	257587,00	91,43	325608,00	78,04	303857,00	91,14	68021,00	-13,39	126,41	-21751,00	13,09	93,32
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	0,00	0,00	1006,00	0,24	2142,00	0,64	1006,00	0,24	-	1136,00	0,40	212,92
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	24144,00	8,57	90598,00	21,72	27403,00	8,22	66454,00	13,15	375,24	-63195,00	-13,50	30,25
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	8153,00	2,89	11280,00	2,70	12768,00	3,83	3127,00	-0,19	138,35	1488,00	1,13	113,19
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду (1800)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
Всього капіталу (1900)	281731,00	100,00	417212,00	100,00	333402,00	100,00	135481,00	0,00	148,09	-83810,00	0,00	79,91

Сума всього майна 2019 року становить 417212 тис. грн., найбільшу частку займають оборотні активи за рахунок зміни величини запасів, грошових коштів та їх еквівалентів. Щодо суми всього майна в 2020 році, яка становить 333402 тис. грн., то найбільшу частку структури займають також оборотні активи підприємства за рахунок суми запасів, грошових коштів та їх еквівалентів. Структуру основних видів активів відображено на рисунку 2.1.

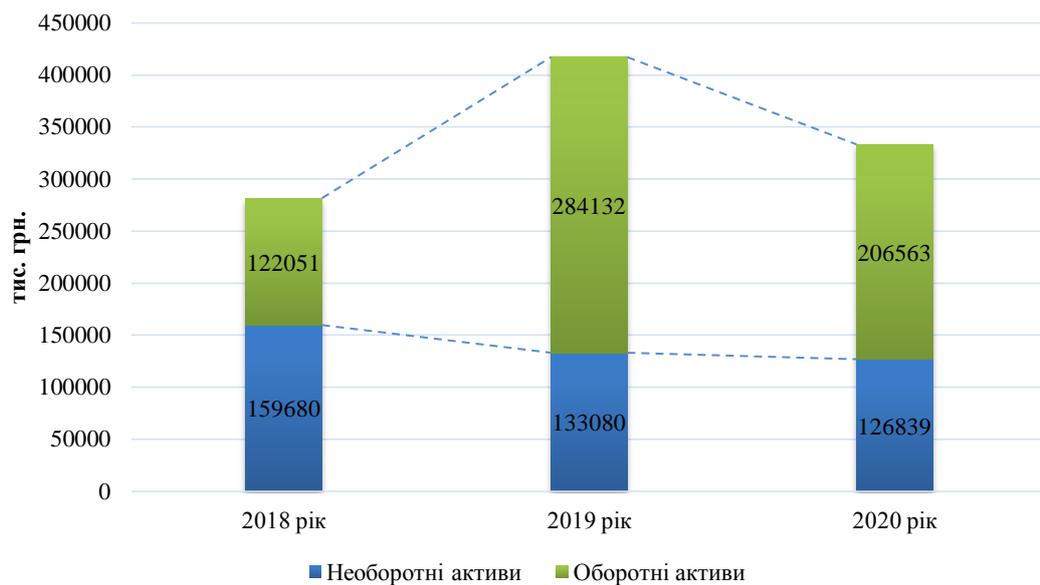

Рис. 2.1. Структура активу балансу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр.

Порівнюючи показники необоротних активів за 2018-2019 роки, то виявлено зменшення суми в 2019 році на 24,78 %, тобто на 26600 тис. грн., в 2020 році сума необоротних активів зменшилась на 6,15 % в порівнянні з 2019 роком, або на 6241 тис. грн.

Тенденція до зменшення показників вказує, що об'єкти основних засобів і нематеріальних активів з кожним роком вилучались з активів, внаслідок продажу чи непридатності до роботи, через знос та старіння обладнання.

Сума оборотних активів в порівнянні з 2018 роком, сума за 2019 рік збільшилась на 162081 тис. грн. або на 24,78 %. Показник за 2020 рік в

порівнянні з 2019 роком зменшився на 77569 тис. грн. або на 6,15 %, що в свою чергу не є позитивним для підприємства, оскільки, зменшення оборотних активів призводить до зростання потреби в фінансових ресурсах. Головним фактором зниження показника оборотних активів є збільшення суми дебіторської заборгованості за товари і послуги.

В структурі джерел формування майна найбільшу частку займає власний капітал, поточні зобов'язання і забезпечення. Структуру джерел фінансування ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018 – 2020 рр. відображено на рисунку 2.2.

Рис. 2.2. Структура джерел фінансування ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2019 роки

Після аналізу таблиці 2.1 структури джерел фінансування майна підприємства бачимо, що сума власного капіталу у 2019 році має тенденцію до зростання на 68021 тис. грн. або на 13,39 %, а у 2020 порівняно з 2019 роком показник зменшився на 21751 тис. грн. або на 13,09 %. Зменшення величини власного капіталу свідчить про підвищення залежності підприємства від зовнішніх кредиторів, зменшення фінансової стійкості і є наслідком неефективної діяльності.

Головною причиною зменшення власного капіталу за 2020 рік є наявність непокритих збитків, які становлять меншу суму ніж в 2019 році.

Довгострокові зобов'язання і забезпечення в 2018 році були повністю відсутні, тобто погашені, а вже в 2019 році цей показник становив 1006 тис. грн. так і в 2020 році відбулось зростання довгострокових зобов'язань на 1136 тис. грн. або на 0,40 %.

Поточні зобов'язання і забезпечення в 2019 році в порівнянні з 2018 роком зросли на 13,15 %. або на 66454 тис. грн., що було спричинено зростанням кредиторської заборгованості за товари та послуги, а в 2020 році відносно 2019 року зменшились на 63195 тис. грн. або на 13,5 %.

Загалом прослідковується нестабільна динаміка структури капіталу підприємства. Що свідчить про необхідність дослідження рівня фінансової стійкості, залежності від кредиторів та ризику неплатоспроможності.

2.2. Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства

Головна умова ефективного функціонування підприємства в умовах ринкового середовища – стійкість його економіки.

Фінансова стійкість – це здатність підприємства протистояти операційним труднощам. Це таке його становище, коли отриманий прибуток забезпечує самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.

Для кожного суб'єкта господарювання є внутрішня, фінансова та загальна стійкість. Внутрішня стійкість досягається при такому стані економіки суб'єкта господарювання, який забезпечує досить високий фінансовий результат його діяльності. Фінансова стійкість досягається за стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та стійкого економічного зростання. Загальна стійкість

характеризується позитивним сальдо чистого грошового потоку (перевищенням позитивного грошового потоку над негативним).

Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Цей ступінь незалежності можна оцінювати за різними критеріями:

- рівнем покриття матеріальних обігових коштів (запасів) стабільними джерелами фінансування;
- потенційною спроможністю підприємства покрити термінові зобов'язання мобільними активами);
- часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування.

Фінансова стійкість визначається раціональною забезпеченістю потреб будь-якого об'єкта фінансовими ресурсами для ефективної діяльності в ринкових умовах.

Основними показниками фінансової стійкості підприємства є:

- наявність власних коштів підприємства в обороті;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт фінансового ризику;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- коефіцієнт покриття запасів;
- коефіцієнт загальної заборгованості;
- коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу тощо.

Результати аналізу показників фінансової стійкості підприємства відображені в таблиці 2.2.

Високе значення коефіцієнта фінансової стійкості говорить про гарні перспективи розвитку компанії. Низьке значення говорить про те, що існує певний ризик втрати платоспроможності (за умови, що доступ до короткострокових зобов'язань є обмеженим). Нормативне значення 0,7-0,9.

Таблиця 2.2

Показники фінансової стійкості підприємства

Показник	2018	2019	2020	Темп зростання, %	
				2019/2018	2020/2019
Наявність власних коштів підприємства в обороті	97907	192528	177018	196,64	91,94
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,91	0,78	0,92	85,62	117,24
Коефіцієнт автономії	0,91	0,78	0,91	85,36	116,78
Коефіцієнт фінансової залежності	1,09	1,28	1,10	117,15	85,63
Коефіцієнт фінансового ризику	0,09	0,28	0,10	300,46	34,56
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,38	0,59	0,58	155,56	98,53
Коефіцієнт покриття запасів	2,73	7,03	5,11	257,23	72,77
Коефіцієнт загальної заборгованості	0,09	0,28	0,09	296,85	32,41
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	10,68	3,55	11,02	33,28	310,05

В продовж досліджуваного періоду показник фінансової стійкості знаходився в межах нормативного значення, що говорить про достатній рівень платоспособності підприємства в довгостроковій перспективі.

Коефіцієнт фінансової автономії в продовж 2018-2020 рр. перевищував нормативне значення 0.5 (або 50%), що свідчить про те, що більшу половину фінансових ресурсів підприємства займає власний капітал.

Коефіцієнт фінансового ризику в досліджуваній період знаходиться в межах нормативного значення (≤ 1). У 2018 році коефіцієнт дорівнює 0,09 грн/грн. У 2019 прослідковується тенденція до зростання показника та дорівнює 0,28 грн/ грн. Та в 2020 році спостерігається тенденція до зменшення і становить 0,10 грн/грн.

Значення коефіцієнта фінансового ризику знаходиться на оптимальному рівні, тому ризику вкладання капіталу підприємства низькі.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу визначає, яка частина власного оборотного капіталу знаходиться в обороті, що дозволить вільно

маневрувати цими засобами. Нормативне значення коефіцієнта $\geq 0,5$. Показник за 2018 рік становить 0,38 грн/грн. У 2019 році спостерігаємо тенденцію до збільшення показника на 155,56 % та дорівнює 0,59 грн/грн. У 2020 році показник дорівнює 0,58 грн/грн.

Таким чином, коефіцієнт маневреності власного капіталу в 2018 році має нижче значення показника, ніж нормативне значення, для цього потрібно збільшити частку власних ресурсів, що в свою чергу збільшить частку власних оборотних коштів та призведе до збільшення показника. В 2019-2020 роках коефіцієнт знаходиться в межах нормативного значення, що вказує про достатність власних обігових коштів для фінансування необоротних активів і частини оборотних.

Коефіцієнт покриття запасів характеризує забезпеченість підприємства власними обіговими коштами для фінансування товарно-матеріальних запасів. Нормативне значення коефіцієнта $> 0,8$. У 2018 році коефіцієнт дорівнює 2,73 грн/грн. У 2019 році спостерігаємо різку тенденцію зростання показника на 257,23 % та становить 7,03 грн/грн. За 2020 рік показник дещо змінюється на 72,77 % та дорівнює 5,11 грн/грн. Тож, у ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» коефіцієнт покриття запасів задовольняє нормативне значення, що свідчить про достатність джерел фінансування для підтримки виробничого процесу.

Коефіцієнт заборгованості – одним із показників структури капіталу підприємства, відображає боргове навантаження на капітал підприємства. У 2018 році коефіцієнт заборгованості становить 0,09 грн/грн., що свідчить про повне покриття своїх зобов'язань у звітному році. В 2019 році відбулася тенденція до зростання на 296,85 % та дорівнює 0,28 грн/грн., що також показує спроможність підприємства вчасно покрити свої поточні зобов'язання, але показник відносно 2018 та 2020 років більший і це пояснюється високими обсягами своїх поточних зобов'язань. Коефіцієнт в 2020 році набуває тенденцію до зменшення показника на 32,41 % та дорівнює 0,09 грн/грн., що вказує на зменшення суми поточних зобов'язань.

Коефіцієнт у 2018 році дорівнює 10,68 грн/грн. У 2019 прослідковується тенденція до зменшення показника на 33,28 % та дорівнює 3,55 грн/ грн. Різде зниження коефіцієнта в 2019 році, свідчить про найбільший обсяг суми поточних зобов'язань відносно 2018 та 2020 року. Тому, в 2020 році спостерігаємо тенденцію до зростання на 310,05 % і який дорівнює 11,02 грн/грн, на зростання показника вплинув фактор зменшення суми поточних зобов'язань підприємства.

Результати обрахунків показників фінансової стійкості відображені на рисунку 2.3.

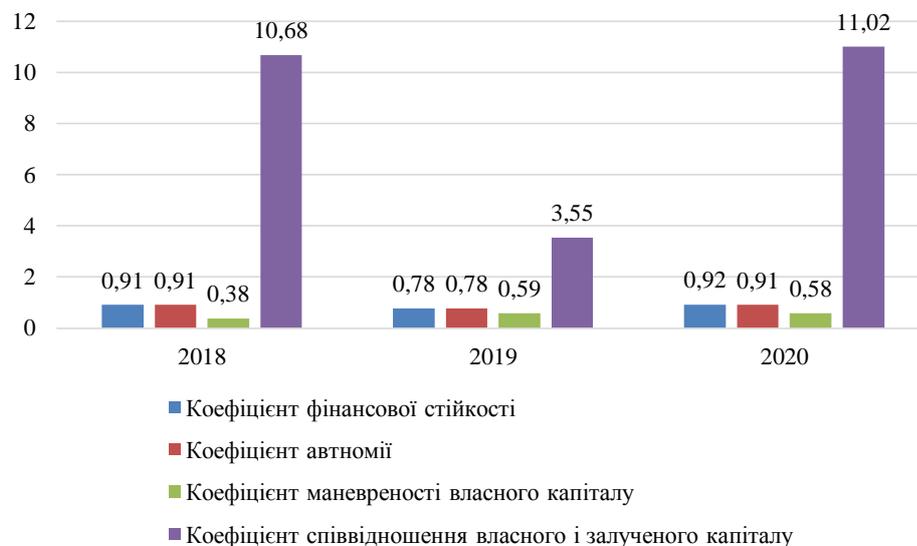

Рис. 2.3. Показники фінансової стійкості ПрАТ « Миргородський завод мінеральних вод»

Спираючись на наведені вище розрахунки можна стверджувати, що підприємство в цілому є фінансово стійким.

Після визначення рівня фінансової стійкості доцільно було б дослідити ліквідність і платоспроможність ПрАТ « Миргородський завод мінеральних вод».

Усі активи підприємства залежно від ступеня їх ліквідності, тобто від здатності та швидкості перетворення в грошові кошти, можна умовно поділити на такі групи:

Найбільш ліквідні активи (А1) – це суми грошових коштів підприємства на поточному, валютному та інших рахунках, у касі, короткострокові фінансові вкладення (цінні папери), які можуть бути використані для здійснення поточних розрахунків негайно.

Активи, що швидко реалізуються (А2) – це дебіторська заборгованість, платежі по якій очікуються протягом 12 місяців після звітної дати, та інші оборотні активи. Ліквідність цих активів різна і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових робітників, взаємовідносин підприємства з платниками та їх платоспроможності, умов надання кредитів покупцям, організації вексельного обігу тощо.

Активи, що повільно реалізуються (А3) (найменш ліквідні активи) – це запаси і витрати. Ліквідність цієї групи залежить від своєчасності відвантаження продукції, швидкості й правильності оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообігу в банку, від якості й попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форми розрахунків тощо.

Активи, що важко реалізуються (А4), – це активи, призначені для використання в господарській діяльності протягом тривалого періоду часу. В цю статтю можна включити статті розділу I активу балансу «Необоротні активи».

Пасиви балансу групуються за ступенем терміновості їх оплати таким чином.

Найбільш термінові зобов'язання (П1) – кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, поточні зобов'язання за розрахунками, інші поточні зобов'язання (статті розділу IV пасиву балансу).

Короткострокові пасиви (П2) – короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, векселі видані Довгострокові пасиви (П3) – довгострокові зобов'язання, що включають довгострокові кредити банків і інші довгострокові зобов'язання (статті розділу III пасиву балансу).

Постійні пасиви (П4) – статті першого розділу пасиву балансу, доходи майбутніх періодів, забезпечення майбутніх витрат і платежів (статті розділу I і II пасиву балансу). Для оцінки реального ступеня ліквідності підприємства необхідно провести аналіз ліквідності балансу. Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких в гроші відповідає терміну погашення зобов'язань.

Для визначення ліквідності балансу слід порівняти підсумки за групами активів і пасивів (табл. 2.3).

За даними ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на кінець 2018 року отримали таке співвідношення груп активу та пасиву :

$$A1 \leq П1$$

$$A2 \geq П2$$

$$A3 \geq П3$$

$$A4 \leq П4$$

В даному випадку баланс підприємства не абсолютно ліквідний тому, що група високоліквідних активів менше за короткострокові зобов'язання, це свідчить про недостатній обсяги суми грошових коштів підприємства для покриття свої термінових зобов'язань.

На кінець 2019 року за даними ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» отримали таке співвідношення груп активу та пасиву:

$$A1 \leq П1$$

$$A2 \geq П2$$

$$A3 \geq П3$$

$$A4 \leq П4$$

Щодо 2019 року, що баланс також не є абсолютно ліквідним по аналогічній причині, яка відбулася в 2018 році. Грошових коштів недостатньо для покриття своїх короткострокових зобов'язань.

Таблиця 2.3

Баланс ліквідності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних
вод» 2018-2020 роки

Актив	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Пасив	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Платіжний надлишок +,-		
								2018 рік	2019 рік	2020 рік
Група А1 Грошові кошти	1114	17903	23659	Група П1 Поточні зобов'язання Кредит. заборгов. за товари, роботи	24144	90598	27403	-23030	-72695	-3744
Група А2 Дебіторс. Заборгова-ність, Готова продукція	86344	239918	148988	Група П2 Короткостро-кові кредити банку	0	0	0	86344	239918	148988
Група А3 Виробничі запаси, незаверш. виробництво	33533	26311	33916	Група П3 Довгострокові зобов'язання	0	1006	2142	33533	25305	31774
Група А4 Необоротні активи	160740	133080	126839	Група П4 Власний капітал	257587	325608	303857	-96847	-192528	-177018
Баланс гр.1+2+3+4	281731	417212	333402	Баланс гр.1+2+3+4	281731	417212	333402	-	-	-

На кінець 2020 року за даними ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» отримали таке співвідношення груп активу та пасиву:

$$A1 \leq П1$$

$$A2 \geq П2$$

$$A3 \geq П3$$

$$A4 \leq П4$$

З огляду на вищезазначені розрахунки та співвідношення, можна зробити висновок, що баланс підприємства не є абсолютно ліквідним тому, що за досліджувані 2018-2020 роки група А1 високоліквідних активів менша ніж група П1 найбільш строкових зобов'язань. Це свідчить про те, що у підприємства недостатньо високоліквідних активів для негайного покриття поточних зобов'язань.

Загалом результати проведення аналізу ліквідності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Основні показники ліквідності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» 2018-2020 роки

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Темп зростання, %	
				2019/2018	2020/2019
1. Власний оборотний капітал, тис. грн.	97907	193534	179160	197,67	92,57
2. Коефіцієнт ліквідності (покриття), грн/грн	5,01	3,14	7,54	62,04	240,35
3. Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності, грн/грн	3,62	2,85	6,30	77,62	221,39
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, грн/грн	0,05	0,20	0,86	428,28	436,91
6. Коефіцієнт забезпечення власний оборотними засобами, грн/грн	0,80	0,68	0,86	84,47	126,47
7. Коефіцієнт ліквідності товарно- матеріальних запасів, грн/грн	1,39	0,29	1,40	20,91	483,70
8. Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості, грн/грн	3,58	2,65	5,44	74,05	205,31

Результати проведеного аналізу ліквідності відображені графічно на рисунку 2.4.

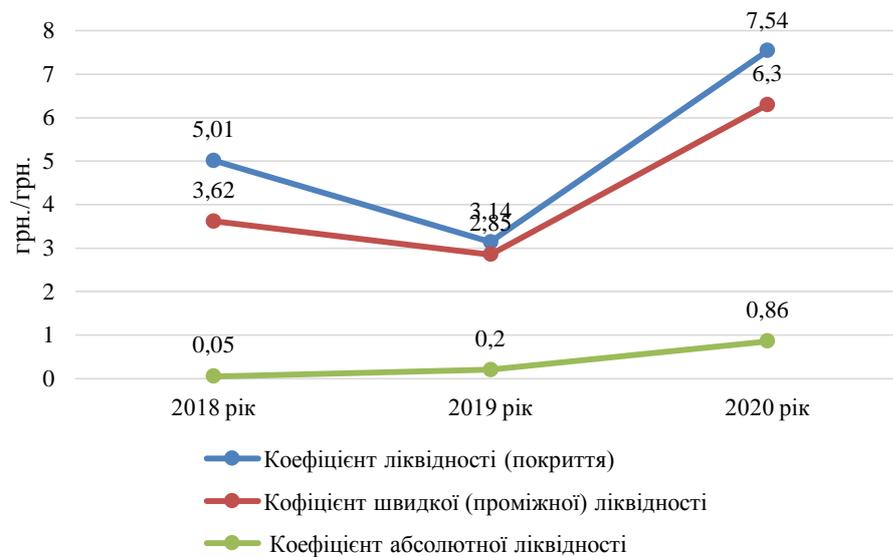

Рис. 2.4. Показники ліквідності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

На підставі даних наведених в таблиці та на рисунку 2.4 можна зробити наступні висновки:

Коефіцієнт ліквідності (покриття) показує конвертацію підприємством своїх оборотних активів в грошову форму, які надалі використовуватимуться для покриття своїх зобов'язань. Тобто скільки поточних активів припадає на 1 грн. поточних зобов'язань. Нормативне значення коефіцієнта ≥ 2 .

У 2018 році коефіцієнт ліквідності (покриття) дорівнює 5,01 грн/грн. Коефіцієнт знаходиться в межах нормативного значення і навіть перевищує його, що свідчить про здатність платоспроможності підприємства. Дивлячись на показник 2019 року спостерігається, що коефіцієнт має тенденцію до зменшення на 62,58 % та дорівнює 3,14 грн/грн. Сума оборотних активів у 2019 році відносно попереднього року більша, але за рахунок збільшення зобов'язань у відповідному році, значення коефіцієнта зменшилось. У 2020 році прослідковується значна тенденція до зростання коефіцієнта ліквідності на 240,35 % та становить 7,54 грн/грн. Показник у відповідному році значно

перевищує нормативне значення. З одного боку, це дуже добре для підприємства, оскільки, це свідчить про його платоспроможність, а з іншого боку може вказувати на зниження ефективності використання оборотних активів.

Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути покрита найближчим часом за рахунок грошових коштів та можливих надходжень. Нормативне значення коефіцієнта $\geq 0,8$.

У 2018 році показник дорівнює 3,62 грн/грн., це свідчить про те, що підприємству достатньо ліквідних оборотних активів щоб вчасно сплатити свої зобов'язання. В 2019 році прослідковується тенденція до зменшення показника на 77,62 % і тому, на кожную гривню поточних зобов'язань припадає 2,85 грн/грн наявних коштів. На зменшення показника в 2019 році вплинуло зниження суми виробничих запасів і збільшення суми поточних зобов'язань підприємства. В 2020 році показник набув тенденцію до зростання на 221,39 % та дорівнює 6,30 грн/грн. На зростання коефіцієнта швидкої ліквідності в 2020 році вплинуло зростання суми виробничих запасів та зниження поточних зобов'язань.

Тож, протягом досліджуваних 2018-2020 років ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» здатне покривати свої зобов'язання за рахунок наявних коштів та можливих надходжень.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є найбільш жорсткий критерієм неплатоспроможності. Відображає яку частину зобов'язань підприємство може погасити негайно. Нормативне значення коефіцієнта $\geq 0,2$.

У 2018 році коефіцієнт дорівнює 0,05 грн/грн. Показник знаходиться поза нормативними межами, це свідчить про те, що підприємство було не здатне вчасно покрити свої зобов'язання, якщо термін сплати боргів буде негайним. За отриманими даними в 2019 році показник набув тенденцію до зростання на 428, 28 % та дорівнює 0,2 грн/грн., тобто на кожную гривню зобов'язань припадає 0,2 грн/грн. високоліквідних активів. За таких умов у

2019 році підприємство було здатне сплатити свої поточні зобов'язання. В 2020 році спостерігається тенденція до зростання на 436,91 % та дорівнює 0,86 грн/грн. Показник відповідає оптимальному значенню, що вказує на здатність підприємства в 2020 році, при негайній сплаті зобов'язань, їх сплатити.

В цілому прослідковується зростання ліквідності підприємства, причиною чого є зменшення величини поточних зобов'язань на фоні збільшення частки грошових коштів в структурі балансу підприємства.

Важливе значення в аналізі джерел формування активів підприємства займає аналіз його платоспроможності.

Для оцінки поточної платоспроможності на підприємстві розраховують: коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами; коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства; коефіцієнт фінансового левіриджу; коефіцієнт втрати платоспроможності; частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторській заборгованості; коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами. Результати розрахунків коефіцієнтів наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Основні показники поточної платоспроможності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» 2018-2020 рр.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Темп зростання, %	
				2019/2018	2020/2019
1. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,80	0,68	0,87	84,91	127,34
2. Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства	5,06	3,10	6,99	61,36	225,40
3. Коефіцієнт фінансового лівіриджу	0,00	0,003	0,01	-	228,16
4. Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності	-	-	-	-	-
5. Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі	0,05	0,06	0,03	124,93	51,61
6. Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів з чистими активами	0,38	0,59	0,58	155,56	98,53

Після проведеного аналізу основних показників платоспроможності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» 2018-2020 років виявлено, що коефіцієнт загальної платоспроможності визначає здатність покривати свої поточні та довгострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів.

У 2018 році коефіцієнт дорівнює 5,06 грн/грн. Отримане значення у відповідному році вказує на достатність оборотних активів для покриття всіх своїх зобов'язань. У 2019 році коефіцієнт набув тенденцію до зменшення на 61,36 % та дорівнює 3,10 грн/грн. Негативна тенденція відбулася за рахунок більшої суми поточних зобов'язань. Проте, підприємство в 2019 році здатне покрити всі свої зобов'язання сумою оборотних активів. У 2020 році значення набуває тенденції до зростання на 225,40 % та дорівнює 6,99 грн/грн. На це вплинуло зменшення суми поточних зобов'язань.

Тобто, підприємство протягом 2018-2019 років здатне покрити всі свої зобов'язання сумою оборотних активів.

Коефіцієнт фінансового левериджу визначає співвідношення довгострокових зобов'язань і власного капіталу підприємства. В 2018 році коефіцієнт фінансового левериджу дорівнює 0 тому, що у відповідному році довгострокові зобов'язання повністю відсутні. А вже в 2019 році коефіцієнт становить 0.003 грн/грн. за рахунок вже наявної суми довгострокових зобов'язань. У 2020 році спостерігається тенденція до зростання коефіцієнта фінансового левериджу на 228,16 % та дорівнює 0,01 грн/грн. тому.

Не високі значення коефіцієнта фінансового левериджу можуть бути пов'язані з достатнім обсягом власного капіталу, що відповідно не зобов'язує підприємство до залучення довгострокових зобов'язань.

Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі в 2018 році становить 0,05 грн/грн. У 2019 році коефіцієнт дорівнює 0,06 грн/грн. Щодо 2020 року то тут бачимо невелику тенденцію до зменшення на 51,61 % та становить 0,03 грн/грн. Тобто, на протязі 2018-2019 років значення показника стабільне в 2020 році відбулося зменшення значення за рахунок меншої суми кредиторської заборгованості підприємства.

Загалом стан платоспроможності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» протягом 2018-2020 років, є задовільним тому, що підприємство має достатню кількість власних оборотних коштів для забезпечення діяльності та відповідно не залежне від кредиторів, а також здатне покривати свої зобов'язання оборотними активами. Аналіз фінансового левериджу показує достатність власного капіталу і тому немає необхідності в залученні довгострокових зобов'язань. Частка кредиторської заборгованості не значна у власному капіталі, що вказує на стабільний фінансовий стан.

Загалом опираючись на проведені вище розрахунки можна зробити висновок, що підприємство здатне забезпечити потреби в фінансах за рахунок власних коштів.

2.3. Оцінка власного та позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» й ефективності їх використання

Основою фінансової незалежності підприємства є власний капітал. Є вихідною та постійною основою фінансування діяльності підприємства, джерелом погашення боргу, одним із основних показників, що використовуються при оцінці фінансового стану.

Здійснюючи господарську діяльність, фірма постійно використовує позикові кошти, тобто створює борги. У той час як власний капітал визначається як різниця між вартістю його майна та боргу. Тобто власний капітал – це частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Збереження власного капіталу є одним з показників якості фінансового менеджменту на підприємстві.

Відповідно до П(С)БО 2 «Баланс» власний капітал складається з таких основних елементів (рис. 2.5.)

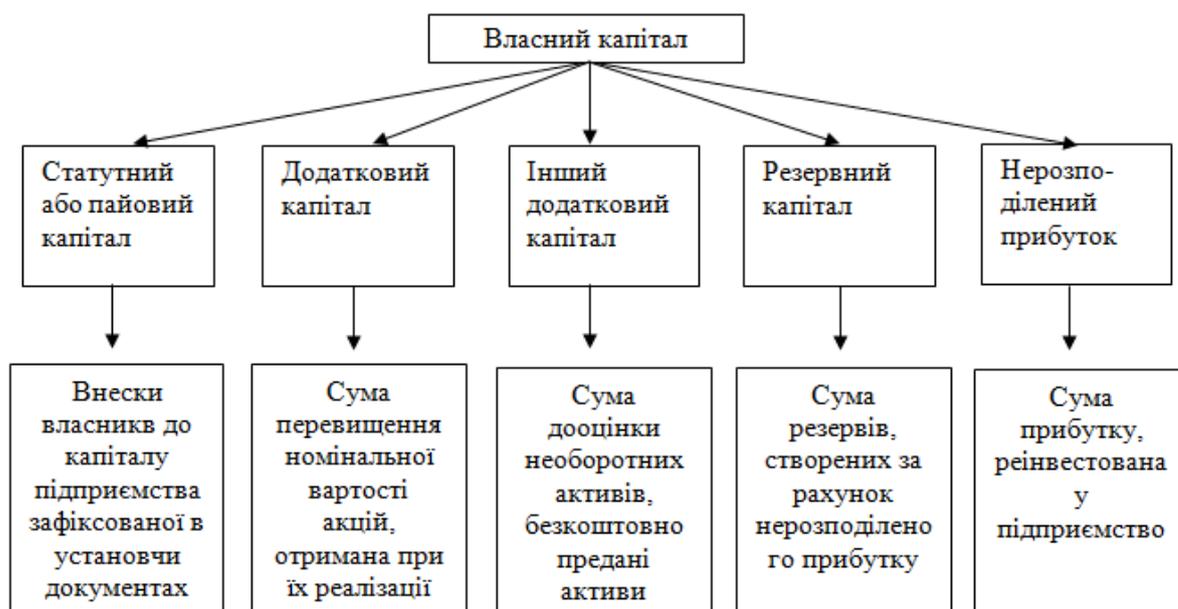

Рис. 2.5. Структура власного капіталу акціонерного товариства

Аналізуючи власний капітал, необхідно визначити питому вагу його окремих складових, а також динаміку їх складу та структури за окремі періоди. Можливості аналізу власного капіталу значно розширюються при умові використання звіту про власний капітал та інформації поточного обліку [3].

Основою будь-якого бізнесу є власний капітал, але боргові кошти використовуються для розширення чи капітального ремонту виробничих потужностей або погашення непередбачених витрат. Позиковий капітал, що використовується компанією, є сукупністю її фінансових зобов'язань. Одним з найважливіших критеріїв оцінки ефективності корпоративних фінансових рішень є обсяг та ефективність використання позикових коштів. Позиковий капітал можна використовувати як формування довгострокових фондів як основних засобів (капіталу), так формування короткострокових фондів.

Аналіз структури і динаміки власного і позикового капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» провидимо за допомогою аналітичної таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Структура і динаміка власного й позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» 2018-2020 рр.

Найменування статей	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Відхилення (+,-) 2019/2018 в			Відхилення (+,-) 2020/2019 в		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зростання, %	Δ	%	темп зростання, %
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	257587	91,43	325608	78,04	303857	91,14	68021	-13,39	126,41	-21751	13,09	93,32
1. Зареєстрований (пайовий) капітал	21474	7,62	21474	5,15	21474	6,44	0	-2,48	100,00	0	1,29	100,00
2. Капітал у дооцінках	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
3. Додатковий капітал	3669	1,30	3669	0,88	3669	1,10	0	-0,42	100,00	0	0,22	100,00
Всього інвестований капітал	25143	8,92	25143	6,03	25143	7,54	0	-2,90	100,00	0	1,51	100,00
4. Резервний капітал	3221	1,14	3221	0,77	3221	0,97	0	-0,37	100,00	0	0,19	100,00
5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	229223	81,36	297244	71,25	275493	82,63	68021	-10,12	129,67	-21751	11,39	92,68
Всього накопичений капітал	232444	82,51	300465	72,02	278714	83,60	68021	-10,49	129,26	-21751	11,58	92,76
6. Неоплачений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
7. Вилучений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
Всього капітал у розпорядженні	257587	91,43	325608	78,04	303857	91,14	68021	-13,39	126,41	-21751	13,09	93,32
8. Інші резерви	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	24144	8,57	91604	21,96	29545	8,86	67460	13,39	379,41	-62059	-13,09	32,25
1. Довгострокові зобов'язання	0	0	1006	0,24	2142	0,64	1006	0,24	-	1136	0,40	212,92
1.1. Довгострокові кредити банків	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0,00	-
1.2. Відстрочені податкові зобов'язання	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0,00	-

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.3. Цільове фінансування	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0,00	-
1.4. Страхові резерви	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0,00	-
1.5. Інші довгострокові зобов'язання та забезпечення	0	0,00	1006	0,24	2142	0,64	1006	0,24	-	1136	0,40	212,92
2. Поточні зобов'язання	24144	8,57	90598	21,72	27403	8,22	66454	13,15	375,24	-63195	-13,50	30,25
2.1. Короткострокові кредити банків	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2. Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0,00	357	0,09	591	0,18	357	0,09	-	234	0,09	165,55
2.3. Векселі видані	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0,00	-
2.4. Заборгованість за товари, роботи, послуги	10420	3,70	13279	3,18	6215	1,86	2859	-0,52	127,44	-7064	-1,32	46,80
2.5. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	5571	1,98	65682	15,74	7829	2,35	60111	13,77	1179,00	-57853	-13,39	11,92
2.6. Доходи майбутніх періодів	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	0,00	-
2.7. Інші поточні зобов'язання та забезпечення	8153	2,89	11280	2,70	12768	3,83	3127	-0,19	138,35	1488	1,13	113,19
СУКУПНИЙ КАПІТАЛ	281731	100,00	417212	100,00	333402	100,00	135481	—	148,09	-83810	—	79,91

Як було зазначено раніше, основу будь-якого бізнесу складає власний капітал, проте, для розширення виробничих потужностей, капітальних ремонтів чи для погашення непередбачуваних затрат використовують позиковий капітал.

Після проведеного аналізу структури та динаміки власного та позикового капіталів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр. можемо зробити висновки, що в структурі сукупного капіталу підприємства у 2018 році найбільшу частку займає власний капітал (91,43%) або 257587 тис. грн. за рахунок нерозподіленого прибутку (81,36%) або 229223 тис. грн. та інвестованого капіталу (8,92%) або 25143. На даному підприємстві спостерігається фінансування діяльності саме за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства, що в свою чергу сприяє підвищенню ділової активності та фінансової стійкості підприємства.

Залучений капітал у 2018 році в структурі сукупного капіталу займає (8,57%) або 24144 тис. грн. У складі залученого капіталу найбільшу питому вагу займають поточні зобов'язання (8,57%) або 24144 тис. грн., які в свою чергу зросли за рахунок кредиторської заборгованості за товари та послуги постачальникам (3,7%) або 10420 тис. грн., заборгованість за розрахунками (1,98%) або 5571 тис. грн. та за рахунок інших поточних зобов'язань та забезпечень (2,89%) або 8153 тис. грн. Аналіз структури залученого капіталу за відповідний рік показує, що дане підприємство у своїй діяльності не використовує кредити банків.

Якщо розглянути структуру та динаміку власного та позикового капіталів за 2019 рік, то можемо сказати, що в структурі сукупного капіталу підприємства найбільшу частку займає власний капітал (78,04%) або 325608 тис. грн. що сформований за рахунок нерозподіленого прибутку, який складає 297244 тис. грн. або 71,25% в структурі сукупного капіталу, а також за рахунок інвестованого капіталу 25143 тис. грн. або (6,03%) в структурі сукупного капіталу.

Щодо залученого капіталу у 2019 році, то цей показник збільшився на 13,39 % в порівнянні з 2018 роком та становить 91604 тис. грн., що в структурі сукупного капіталу займає 21,96%, це свідчить про підвищення залежності підприємства від залучених коштів. Значну частку у структурі залученого капіталу займають поточні зобов'язання (21,72%) або 90598 тис. грн., кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги (3,18 %) або 13279 тис. грн., поточна кредиторська заборгованість за розрахунками в структурі займає (15,74%) або 65685 тис. грн. Інші види запозичень займають незначну питому вагу в структурі залученого капіталу.

Сума сукупного капіталу в 2020 році порівняно з 2019 зменшилась на 83810 тис. грн. Відносно 2019 року сума власного капіталу зменшилась на 13,09 %. У 2020 році власний капітал у загальній структурі сукупного капіталу займає 91,14% або 303857 тис. грн., що сформований за рахунок інвестованого капіталу (7,54%) або 25143 тис. грн. та нерозподіленого прибутку підприємства, що в структурі сукупного капіталу займає (82,63%) або 275493 тис. грн., який відносно 2019 року зменшився на 10,12 % або на 68021 тис. грн.

Сума залученого капіталу у 2020 році складає 29545 тис. грн. або 8,86 % в загальній структурі капіталу підприємства. Залучений капітал сформований за рахунок довгострокових зобов'язань, що в загальній структурі показник не є значним 2142 тис. грн. або 0,64 %, поточних зобов'язань 27403 тис. грн. або 8,22 % в загальній структурі капіталу, кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги 6215 тис. грн. або 1,86 % , поточної кредиторської заборгованості за розрахунками 7829 тис. грн. або 2,35 %. Інші види запозичень займають не значну структуру в загальній сумі сукупного капіталу підприємства.

Структуру та динаміку власного капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» можна побачити на рисунку 2.6.

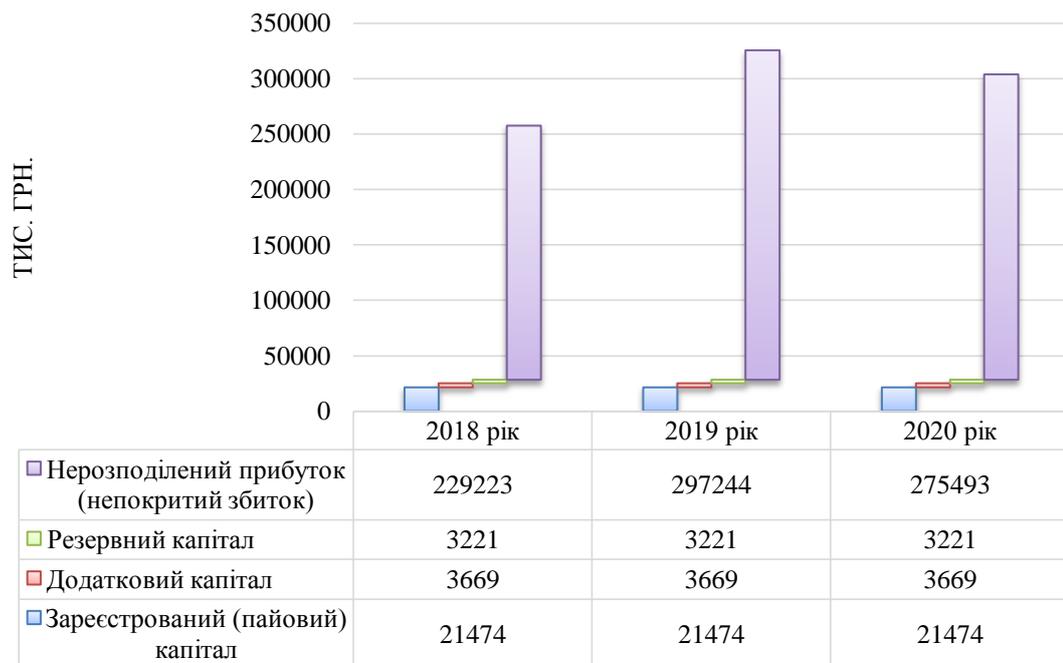

Рис 2.6. Структура і динаміка власного капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки

Позиковий капітал може використовуватися як для формування довгострокових фінансових засобів у вигляді основних фондів (капіталу), так і для формування короткострокових (поточних) фінансових засобів для кожного виробничого циклу. Метою управління формуванням позикового капіталу підприємства є визначення його найбільш раціонального джерела запозичення, що сприяє підвищенню вартості власного капіталу підприємства.

Позиковий капітал являє собою частину вартості майна організації, придбаного за рахунок зобов'язання повернути постачальнику, банку, іншому позикодавцю гроші або цінності, еквівалентні вартості такого майна. Позиковий капітал характеризує в цілому обсяг фінансових зобов'язань підприємства.

Структурна динаміка позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» представлена на рисунку 2.7.

Рис 2.7. Структурна динаміка позикового капіталу
ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки

Порівнявши структуру сукупного капіталу за 2018-2020 рр. бачимо, що ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в своїй діяльності не використовує кредити банків, фінансується загалом власним капіталом за рахунок нерозподіленого прибутку, що в свою чергу сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства, тенденція до зменшення кредиторської заборгованості за товари та послуги у 2020 році відносно 2019 на 7064 тис. грн. означає, що підприємство майже не використовує товарний кредит постачальників і тим самим обмежує свою ділову активність. Але у цілому можна сказати про досить стійкий фінансовий стан даного підприємства за рахунок самофінансування, що підтверджується структурою сукупного капіталу (рис. 2.8)

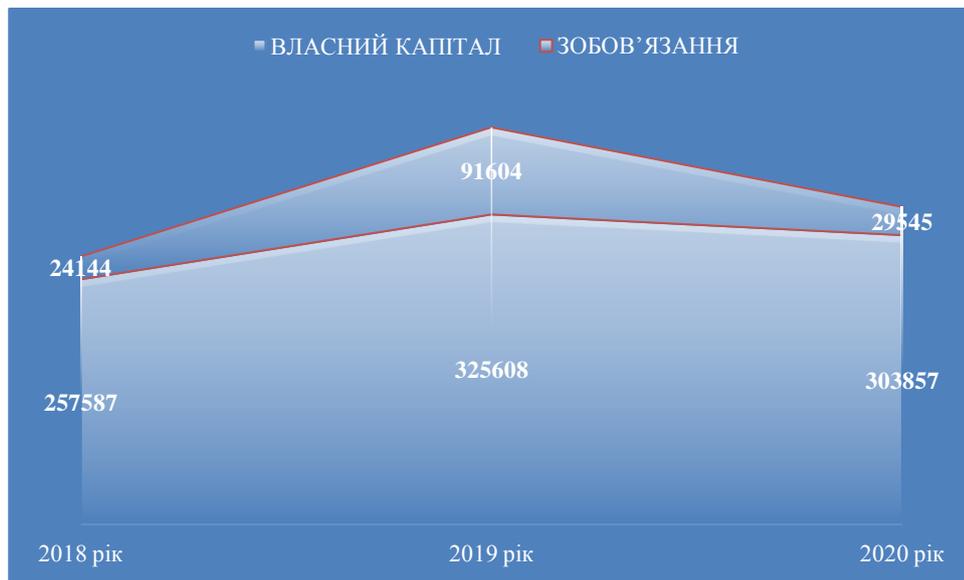

Рис. 2.8. Структурна динаміка сукупного капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки, тис. грн.

Для нормального функціонування всіх ланок народного господарства підприємцям необхідно при прийнятті рішень мати достовірну інформацію про фінансове становище підприємства, стан дебіторської заборгованості та зобов'язань, про законність та обґрунтованість господарських операцій. внаслідок чого воно виникло. Дебіторська заборгованість істотно погіршує фінансове становище підприємства, є знерухомленням коштів, відволіканням їх із господарського обороту, що призводить до зниження темпів виробництва та показників діяльності підприємства, оскільки прострочена дебіторська заборгованість, термін позовної давності через яку минув, підлягає віднесенню на збитки підприємства. Хоча зобов'язання є тимчасовим джерелом запозичення, у результаті негативно позначаються стані підприємств, оскільки наявність зобов'язань знижує їх фінансову стійкість і викликає ризик втрати платоспроможності.

У процесі виробничо-господарської діяльності підприємство набуває матеріалів, інших товарно-матеріальних цінностей, а також реалізує послуги. Якщо оплата наданих послуг провадиться на умовах наступної оплати, у цьому випадку можна говорити про отримання підприємством кредиту від своїх постачальників та підрядників. При цьому саме підприємство виступає

кредитором перед своїми покупцями та замовниками, а також постачальниками у частині виданих ним авансів під чергове постачання продукції. У умовах необхідно стежити за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства.

Порівнюючи зобов'язання та дебіторську заборгованість, можна визначити якість комерційної (товарної) кредитної політики компанії. Перевищення зобов'язань над дебіторську заборгованість означає, що компанія використовує кошти кредиторів як джерело фінансування своїх дебіторів, інші гроші компанія використовує для іншої діяльності.

Перевищення дебіторську заборгованість над зобов'язаннями означає відволікання коштів із господарського обороту і може у подальшому призвести до необхідності отримання дорогих банківських кредитів та позик задля забезпечення поточної виробничо-господарську діяльність підприємства. Значне перевищення кредиторську заборгованість над дебіторської становить загрозу фінансової стійкості підприємства.

Порівняльна оцінка дебіторської та кредиторської заборгованості ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» представлена в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості
ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» у 2018-2020 роках

Найменування статей	На кінець року		Найменування статей	На кінець року		Співвідношення ДЗ і КЗ	
	абсолютне значення, тис.грн	питома вага,%		абсолютне значення тис.грн	питома вага,%	Δ	%
2018 рік							
Дебіторська заборгованість, усього	84034	100	Кредиторська заборгованість, усього	11903	100	72131	-
У тому числі:			У тому числі:				
1. За товари, роботи, послуги	0	0	1. За товари, роботи, послуги	10420	87,54	- 10420	-87,54
2. По розрахунках	83936	99,88	2. По розрахунках	1410	11,85	82526	88,04

Продовження табл. 2.7

3. Інша дебіторська заборгованість	98	0,12	3. Інша дебіторська заборгованість	73	0,61	25	-0,50
2019 рік							
Дебіторська заборгованість, усього	238828	100	Кредиторська заборгованість, усього	65398	100	173430	-
У тому числі:			У тому числі:				
1. За товари, роботи, послуги	0	0	1. За товари, роботи, послуги:	13279	20,30	-13279	-20,30
2. По розрахунках	238711	99,95	2. По розрахунках	52072	79,62	186639	-20,33
3. Інша дебіторська заборгованість	117	0,05	3. Інша кредиторська заборгованість	47	0,07	70	0,02
2020 рік							
Дебіторська заборгованість, усього	148282	100	Кредиторська заборгованість, усього	14102	100	134180	-
У тому числі:			У тому числі:				
1. За товари, роботи, послуги	0	0	1. За товари, роботи, послуги:	6215	44,07	-6215	-44,07
2. По розрахунках	147958	99,78	2. По розрахунках	7829	55,52	140129	44,26
3. Інша дебіторська заборгованість	324	0,22	3. Інша кредиторська заборгованість	58	0,41	266	-0,19

Зобразимо графічну інтерпретацію проведених розрахунків співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей (рис. 2.9).

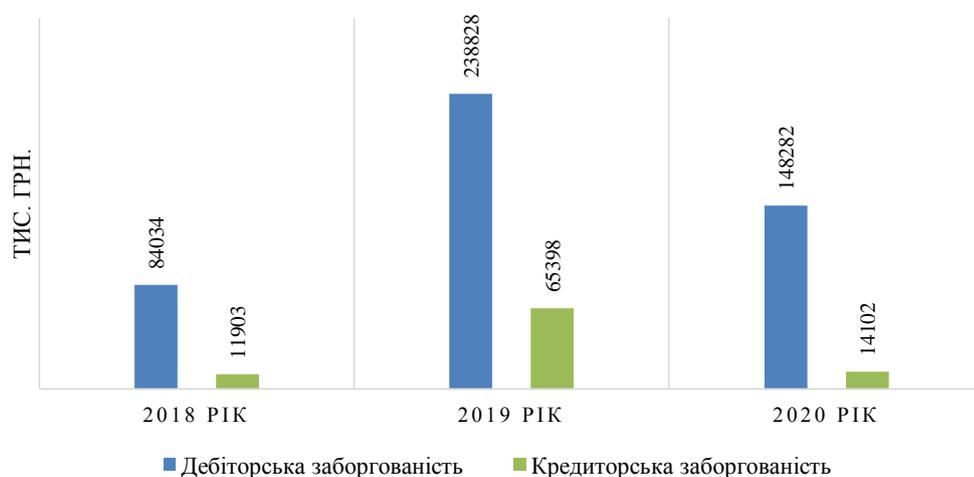

Рис. 2.9. Динаміка співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» 2018-2020 рр.

За досліджуваний період спостерігається переважання суми дебіторської заборгованості над сумою кредиторської заборгованості, що може свідчити про відволікання коштів з обороту і в подальшому може призвести до залучення кредитів банку для забезпечення поточної діяльності підприємства.

Значна тенденція до зростання дебіторської заборгованості та її питомої ваги в оборотних активах свідчить про неефективну політику управління дебіторською заборгованістю. У 2018 році сума дебіторської заборгованості перевищувала кредиторську заборгованість на 72131 тис. грн. У 2019 році обсяги дебіторської заборгованості також перевищують обсяги кредиторської заборгованості на 172430 тис. грн. У 2020 році ми можемо знову спостерігати перевищення дебіторської над кредиторською заборгованостями на 134180 тис. грн.

ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» повинно запровадити ефективну політику управління зобов'язаннями своїх постачальників, працювати з дебіторами тільки на умовах передоплати. Бо високі показники дебіторської заборгованості свідчать про порушення платіжної дисципліни покупців. Якщо обсяги дебіторської до кредиторської заборгованостей на підприємстві збалансовані, то це свідчитиме про вчасне одержання надходжень від дебіторів і відповідно вчасне погашення своїх зобов'язань перед кредиторами.

Отже, об'єктом дослідження виступає ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» основним видом економічної діяльності якого є виробництво безалкогольних напоїв, мінеральних вод та інших вод. Встановлено, що основним ринком збуту продукції підприємства є Україна – 99,9%. Генеральними дистриб'юторами та основними клієнтами є Приватне акціонерне товариство «Індустріальні та дистрибуційні системи» та Товариство з обмеженою відповідальністю «ІДС Аква Сервіс».

При проведенні аналізу майна визначено, що сума активів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» протягом досліджуваних 2018-2020 років наступна. У 2019 році сума майна становить найбільший показник 417212 тис. грн., що зумовлено збільшення суми оборотних активів, в 2020 році сума активів має тенденцію до зменшення на 83810 тис. грн. та становить 333402 тис. грн., що в свою чергу не є позитивною тенденцією, оскільки зменшення оборотних активів веде до зростання потреби в фінансових ресурсах.

Тенденція до зменшення показників необоротних активів протягом 2018-2020 років вказує, що об'єкти основних засобів і нематеріальних активів з кожним роком вилучались з активів, внаслідок продажу чи непридатності до роботи, через знос та старіння обладнання.

Щодо джерел фінансування майна підприємства, то власний капітал займає значну частку у загальній величині балансу пасиву. Сума власного капіталу у 2019 році має тенденцію до зростання на 68021 тис. грн. або на 13,39 %, а в 2020 порівняно з 2019 роком сума зменшилася на 21751 тис. грн. або на 13,09 %.

Показники фінансової стійкості вказують на фінансово стійкий стан підприємства, який досягнуто за допомогою кваліфікованого персоналу даного підприємства, який здійснює аналіз та планування фінансової стійкості. Підприємство має абсолютну фінансову стійкість, оскільки трикомпонентний показник має вигляд $S\{1;1;1\}$. Цей тип фінансової стійкості означає, що всі запаси підприємства покриваються власними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів.

Показники ліквідності та платоспроможності вказують на забезпеченість власними оборотними коштами підприємства, а також покривати свої зобов'язання сумою оборотних активів. Про що свідчать відповідність коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності нормативним значенням, а деякі показники навіть перевищують нормативні значення.

За проведеним аналізом структури та динаміки власного і позикового капіталу можна зробити висновок, що на підприємстві протягом 2018-2020 років спостерігається фінансування діяльності саме за рахунок нерозподіленого прибутку, що в свою чергу сприяє підвищенню фінансової стійкості, бо при цьому підприємство не залежне від кредиторів і фінансується за рахунок власних коштів. Бо при аналізі структури довгострокового залученого капіталу виявлено, що підприємство кредити на довгостроковій основі майже не залучає.

Водночас встановлено, що підприємство має деякі слабкі сторони, а саме великі обсяги дебіторської заборгованості, що перевищують навіть обсяги кредиторської заборгованості. Така тенденція обсягу дебіторської заборгованості не є позитивним явищем для діяльності підприємства, оскільки гальмує прискорення циклів, що в свою чергу гальмують ефективність діяльності підприємства і відповідно його ділову активність.

Це свідчить про неефективну політику управління дебіторською заборгованістю. Для вирішення цієї проблеми необхідно запровадити певну ефективну стратегію з приводу управління своїми дебіторами. Наприклад, працювати з ними виключно на умовах передоплати, або ж стягнення певних штрафів за прострочення своїх зобов'язань. Можливий навіть варіант перегляду своїх покупців, тобто встановлювати ділові зв'язки лише з тими хто вчасно сплачує свою заборгованість.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ ПРАТ «МИРГОРОДСЬКИЙ ЗАВОД МІНЕРАЛЬНИХ ВОД»

3.1. Методи оптимізації джерел фінансування активів підприємства

Проблема оптимізації структури джерел фінансування корпоративних активів є одним із основних у фінансовому менеджменті. На сьогоднішній день існує безліч теорій та моделей, спрямованих на визначення оптимального співвідношення власних та позикових коштів фірми, однак єдиної думки про те, яка структура корпоративних ресурсів є оптимальною, досі немає.

Бланк І. О., Головка Т. В., Лахметкіна Н. І, Подольська В. О., Яріш О. В. вважають, що оптимальна структура джерел фінансування уявляє собою таке співвідношення використання власних і позикових ресурсів, за якого забезпечується найбільш ефективна пропорція між коефіцієнтом рентабельності власного капіталу та коефіцієнтом фінансової стійкості, тобто максимізується ринкова вартість підприємства [3].

Основними особливостями оптимальності структури джерел фінансування підприємства є :

- політика фінансування активів. Формування структури джерел фінансування активів підприємства з урахуванням даного критерію полягає в вивченні співвідношення між статтями активу і пасиву балансу і дозволяє визначити потрібний розмір і частку тих чи інших джерел фінансування;

- вартість підприємства. Існують різні теорії, що розглядають взаємозв'язок між структурою капіталу та вартістю компанії як бізнесу. У цьому структурі капіталу оптимальна, максимізуючи ринкову вартість підприємства.;

- вартість капіталу. Оскільки як власний, так і позиковий капітал мають для підприємства свою вартість – вартість обслуговування, то

оптимальна структура із цієї точки зору – структура, що мінімізує вартість капіталу;

- ризику. При формуванні структури джерел фінансування активів компанія несе різні види ризиків. Так, до них належать ризик часткового чи повного неповернення позикових коштів, ризик обслуговування боргу (невиплати відсотків), ризик банкрутства. У цьому компанія може ставити собі завдання оптимізації структури капіталу рамках існуючих обмежень у частині зниження окремих видів ризику;

- рентабельність. Загально визнано, що залучення рожевих ресурсів може призвести до збільшення рентабельності власного капіталу за рахунок ефекту левериджу. Оптимальна структура капіталу в цьому випадку максимізує рентабельність підприємства, тобто дозволяє отримати максимальний прибуток за існуючого рівня його ресурсів.

Метою управління структурою фондування активів компанії є мінімізація витрат на залучення довгострокових джерел фінансування та, таким чином, забезпечення власникам капіталу максимальної ринкової вартості вкладених ними коштів.

Виходячи з того, що основною метою оптимізації структури фінансових ресурсів є пошук оптимального співвідношення між власним і позичковим капіталом, можна сформулювати основні завдання оптимізації структури капіталу:

- формування необхідної структури капіталу, яка б забезпечила сталий розвиток компанії;

- забезпечення умов, за яких компанія отримуватиме максимальну суму прибутку.

На думку сучасних економістів неможливо визначити одну ефективну структуру джерел фінансування активів компанії. Однак можна визначити найбільш раціональне співвідношення коефіцієнтів капіталу, розраховане на основі факторів впливу, ризиків та практичного досвіду, яке дозволить максимально наблизити цільову структуру капіталу до її оптимального

значення.

В.О. Подольська та О.В. Яріш вважають: «Оптимізація структури капіталу – це таке співвідношення між власним і позиковим капіталом, за якого забезпечується найефективніша пропорційність між дохідністю та фінансовою стійкістю підприємства»

До основних методів управління структурою капіталу підприємства можна віднести наступні.

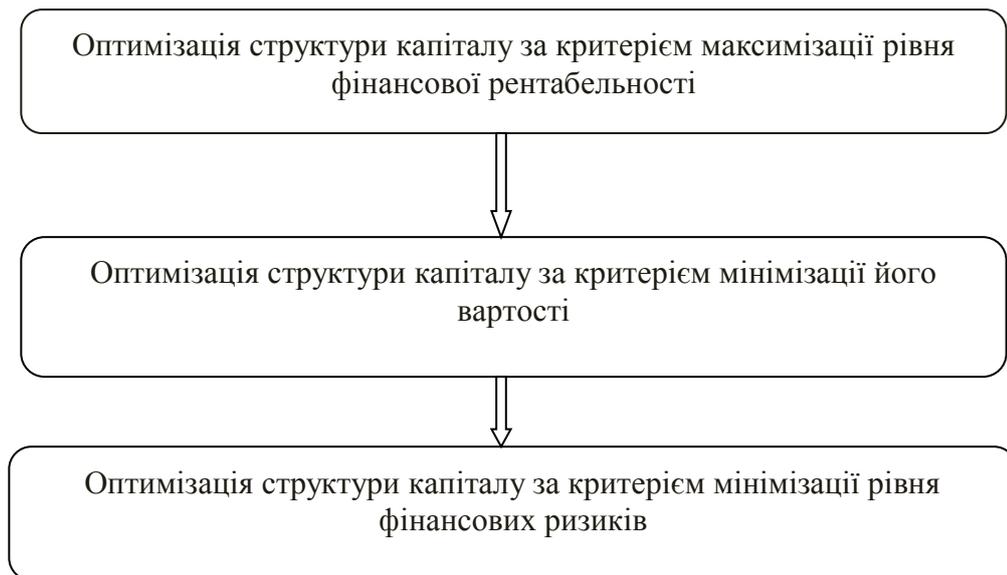

Рис. 3.1. Методи оптимізації структури капіталу

У кожному конкретному випадку можна використовувати той чи інший критерій оптимізації структури капіталу. Серед вчених існують різні думки щодо вирішення цієї проблеми. Деякі з них вважають за необхідне максимізувати рівень фінансової рентабельності разом з рівнем фінансової стійкості, але це становище важко реалізується на практиці [3]. Інша група економістів пропонує послідовне використання усіх трьох методів і формування показника структури капіталу з урахуванням їх граничних значень, що також є трудомістким процесом і не дає однозначної відповіді [6]. Існують також думки з приводу доповнення зазначених методів показниками кредитоспроможності і платоспроможності, левериджу в

майновій структурі капіталу тощо [7, 8].

Більш детально сутність, переваги та недоліки даних методів розкрито в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Метода і визначення оптимальної структури капіталу підприємства

Методи	Сутність	Переваги	Недоліки
За критерієм максимізації прогнозованої фінансової рентабельності	Базується на розрахунку ефекту фінансового левериджу: компанія зацікавлена в зростанні рентабельності активів і рентабельності власного капіталу	Дозволяє рахувати зростання вартості власного капіталу, визначити фінансову стійкість та ступінь фінансового ризику, використовується для визначення сукупного ризику підприємства	Відсутня можливість визначити співвідношення власного і позичкового капіталу
За критерієм мінімізації вартості капіталу	Заснований на попередній оцінці вартості власного та позичкового капіталу при різних умовах його залучення	Дозволяє вибрати найдешевше співвідношення між джерелами фінансування компанії	У формулі WACC не відображені галузеві і інші види ризиків. Складність при розрахунку WACC полягає в розрахунку ціни одиниці капіталу, одержаного з конкретного джерела фінансування
За критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків	Заснований на диференційо-ваному виборі джерел фінансування складових частин активів компанії, в залежності від власного ставлення засновників та менеджменту до фінансових ризиків	Дозволяє оптимізувати джерела фінансування капіталу компанії, визначити політику фінансування активів, визначити співвідношення між джерелами фінансування капіталу	Застосовується для визначення співвідношення лише між постійними джерелами фінансування (оборотними і необоротними активами), не розкриває співвідношення між власним і позичковим капіталом

Основним недоліком розглянутих методів регулювання структури капіталу є те, що вони враховують обмежену кількість факторів. Сучасна наука не припиняє спроб знайти найефективніший метод оптимізації з досягнення оптимального співвідношення структурних елементів капіталу підприємств, основу яких лежить виконання вимог відразу кількох критеріїв оптимізації.

Кожна методика оптимізації структури джерел фінансування добробуту

потребує подальшого дослідження та вдосконалення, оскільки результати аналізу можуть давати суперечливі дані та мають свої переваги і недоліки.

Більшість економістів та фінансових менеджерів наголошують, що жодна з теорій не відповідає реальній фінансовій практиці вибору структури капіталу. Насправді керівники воліють використовувати алгоритми на вирішення виробничих завдань, що дає прийнятне рішення здебільшого практично значущих випадків.

Раціональна структура капіталу не є стабільною, оскільки фінанси є динамічним процесом, що змушує економістів потенційно шукати способи її поліпшення. Процедура вибору раціональної структури складається з ряду наступних дій (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Система дій при оптимізації структури капіталу підприємства

Таким чином, керуючись запропонованою схемою, можна визначити оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу. Ми бачимо, що оптимізація структури капіталу залежить від низки факторів та критеріїв. Кожне окреме підприємство керується тим критерієм, який вважається більш підходящим. Тому поняття оптимальної структури капіталу набуває істотного суб'єктивного змісту.

Отже:

- оптимальна структура капіталу – це співвідношення використання власних і позикових коштів, що забезпечує ефективну пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності (коефіцієнтом власного капіталу) і коефіцієнтом стійкості підприємства, тобто. максимізує його ринкову вартість;

- створення оптимальної структури капіталу підпорядковане певним критеріям. Ці критерії індивідуальні кожного окремого господарюючого суб'єкта. При створенні конкретної капітальної будови враховуються різні умови, які характеризують операційну, інвестиційну, фінансову діяльність підприємства;

- деякі економісти, менеджери вважають необхідною максимізацію рівня фінансової рентабельності поряд з рівнем фінансової стійкості, інша група економістів пропонує послідовне використання усіх трьох методів і формування показника структури капіталу з урахуванням їх граничних значень.

Є також думки про інтеграцію цих методів з показниками кредитоспроможності та платоспроможності, левереджу у капітальній структурі капіталу. Тому оптимізація структури капіталу є важливим етапом стратегічного аналізу фірми, що полягає у визначенні цієї залежності між вартістю, втіленою у фондах фірми, що належать їй та приносять прибуток, та вартістю, вкладеною у фонди. піднімається на основі їх доходу, за умови, що досягається максимальна ефективність фірми. Ефективно налагоджений порядок розрахунку, щодо формування оптимальної структури капіталу дасть

змогу не тільки оперативної й оптимально структурувати капітал підприємств, а й спрогнозувати зростання рентабельності власного капіталу та фінансової стійкості підприємства на майбутнє.

3.2. Оптимізація структури джерел фінансування активів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

Оптимізація структури капіталу підприємства можна провести за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності шляхом розрахунку ефекту фінансового важеля. Ефект фінансового важеля у тому, що, використовуючи позикові кошти, платити відсотки за кредитом і цим збільшує постійні витрати, отже, знижує прибуток і рентабельність. Збільшення фінансових витрат на позикові кошти супроводжується збільшенням боргового навантаження та збільшенням підприємницького ризику. Фінансовий важіль має велике значення в забезпеченні фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, так як дозволяє визначити допустимий обсяг позикових коштів і розраховувати відповідні умови кредитування. Розрахунок ефекту фінансового левериджу для ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки представлений в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Ефект фінансового левериджу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки

Показники	Період			Відхилення (+,-)	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019-2018 рр.	2020-2019 рр.
1	2	3	4	5	6
Чистий прибуток, тис.грн.	39459	118216	43266	78757	-74950
Ставка податку на прибуток, %	18	18	18	0	0
Податковий коректор	0,82	0,82	0,82	0	0
Середній розмір капіталу	290112	353971,5	375307	63859,5	21335,5
у тому числі:					

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4	5	6
власного капіталу	237857,5	291597,5	314732,5	53740	23135
позикового капіталу	52254,5	62374	60574,5	10119,5	-1799,5
Плече фінансового важеля	0,22	0,21	0,19	0,11	0,23
Середньозважена ціна позикового капіталу, П (%)	20	17	8	-3	-9
Коефіцієнт валової рентабельності активів, ROA (%)	13,6	33,79	11,53	-23,58	4,04
ROA – П	-6,4	16,79	3,53	23,19	-13,26
Ефект фінансового левериджу, %	-1,15	2,94	0,56	4,10	-2,39

Протягом досліджуваного періоду можна спостерігати нестабільний ефект фінансового левериджу.

Найгіршим був показник у 2018 році. Рівень фінансового левериджу при структурі капіталу з плечем фінансового важеля 0,22 має від'ємне значення, що свідчить про те, що використання підприємством позикового капіталу дає негативний ефект – зменшується прибутковість власного капіталу. Це пов'язано, в тому числі з високою вартістю позикових ресурсів, коли дохідність підприємства значно менша за середньозважену ціну позикових ресурсів.

Найкращим даний показник був у 2019 році у розмірі 2,94%. Така позитивна зміна показника у порівнянні з попереднім періодом відбулася за рахунок зростання чистого прибутку підприємства на фоні загального приросту капіталу, що призвело до зростання рентабельності активів. При цьому, залишалася незмінною ставка податку на прибуток протягом аналізованого періоду а, отже зміни податкового коректора не впливали на зміни ефекту фінансового левериджу.

В 2020 році ефект фінансового левериджу знизився через зниження рентабельності активів на фоні скорочення чистого прибутку і склав 0,56%.

Для дослідження оптимальної структури капіталу підприємства необхідно провести прогноз ефекту фінансового левериджу при зміні частки власних і позикових коштів в структурі капіталу підприємства (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Прогноз ефекту фінансового левериджу з урахуванням зміни структури капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

Показники	Роки		
	2020 р.	Варіант 1	Варіант 2
Середній розмір капіталу	375307	375307	375307
В тому числі:			
власного капіталу	314732,5	187653,5	150122,8
позикового капіталу	60574,5	187653,5	225184,2
Частка власного капіталу %	83,86	50	40
Частка позикового капіталу %	16,14	50	60
Плеche фінансового важеля	0,19	1	1,5
Чистий прибуток	43266	43266	43266
Коефіцієнт валової рентабельності активів (без урахування витрат по сплаті відсотків за кредит),%	11,53	11,53	11,53
Середньозважена ціна позикового капіталу, П (%)	8	8	8
Ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом	0,18	0,18	0,18
Податковий коректор	0,82	0,82	0,82
Коефіцієнт валової рентабельності активів, ROA (%)	11,53	11,53	11,53
ROA – П	3,53	3,53	3,53
Ефект фінансового левериджу, %	0,56	2,89	4,34

Згідно проведених розрахунків можна зробити висновок, що на даний момент підприємство використовує неефективну структуру фінансових ресурсів. При розподілі капіталу підприємства на 40% власних коштів та 60% залучених, значно зростає ефект фінансового важеля, що є позитивним

фактором і свідчить про можливість покраще ефективності використання залучених фінансових ресурсів.

Наступним є метод структури капіталу за критерієм мінімізації вартості, який базується на мінімізації витрат на капітал і враховує вартість залучення власного і позикового капіталу. Процес оптимізації за допомогою цього методу заснований на попередній оцінці вартості власного та позикового капіталу за різних умов його залучення та здійснення різних розрахунків середньозваженої вартості капіталу. Розрахунок середньозваженої вартості капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки представлений в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок середньозваженої вартості капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки

Показники	Період			Відхилення (+, -)	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019-2018 рр.	2020-2019 рр.
Середній розмір капіталу, тис. грн.	290112	353971,5	375307	63859,5	21335,5
у тому числі:					
Власний капітал, тис. грн.	237857,5	291597,5	314732,5	53740	23135
Позиковий капітал, тис. грн.	52254,5	62374	60574,5	10119,5	-1799,5
Структура капіталу:					
Власний капітал, %	81,99	82,38	83,86	0,39	1,48
Позиковий капітал, %	18,01	17,62	16,14	-0,39	-1,48
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	39459	118216	43266	78757	-74950
Середня вартість власного капіталу, %	17	15,5	9	-1,5	-6,5
Середня вартість позикового капіталу, %	20	17	8	-3	-9
Ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом	0,18	0,18	0,18	0	0
Середньозважена вартість капіталу, %	16,89	15,23	8,61	-18,68	6,86

Виходячи з результатів таблиці 3.4, можна побачити, що найнижчою є вартість капіталу у 2020 році.

Для дослідження оптимальної структури капіталу підприємства необхідно провести прогноз середньозваженої вартості капіталу при зміні частки власних і позикових коштів в структурі капіталу підприємства (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Прогноз середньозваженої вартості капіталу з урахуванням зміни структури капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

Показники	Роки		
	2020 р.	Варіант 1	Варіант 2
Середній розмір капіталу	375307	375307	375307
В тому числі:			
власного капіталу	314732,5	187653,5	150122,8
позикового капіталу	60574,5	187653,5	225184,2
Частка власного капіталу %	83,86	50	40
Частка позикового капіталу %	16,14	50	60
Чистий прибуток	43266	43266	43266
Середня вартість власного капіталу, %	9	9	9
Середня вартість позикового капіталу, %	8	8	8
Ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом	0,18	0,18	0,18
Середньозважена вартість капіталу, %	8,61	7,78	7,54

Отже, при оптимізації структури власного та позикового капіталу до рівня 40% та 60% відповідно середньозважена вартість капіталу є мінімальною – 7,54%. Така структура капіталу дає змогу максимізувати реальну ринкову вартість підприємства. Найбільшою середньозважена вартість є при такій структурі капіталу, коли власний капітал має дуже велику частку в структурі сукупного капіталу порівняно з позиковим.

Останнім є метод оптимізації структури капіталу за критерієм фінансових ризиків, який передбачає вибір джерел фінансування різних частин активів підприємства: необоротних активів та оборотних, які в свою чергу поділяються на постійну частину оборотних активів та змінну частину. Більшість науковців виділяють три підходи до формування оборотного капіталу: агресивний, помірний та консервативний.

Вибрані підходи до формування оборотного капіталу, відображаючи різні співвідношення рівня ефективності їх використання і ризику, зрештою визначають обсяг цього капіталу і його рівень відносно обсягу операційної діяльності.

Консервативний підхід гарантує мінімізацію операційних та фінансових ризиків, але негативно впливає на ефективність використання оборотних коштів – його оборотність та рентабельність. Основними особливостями підходу є висока ліквідність підприємств, і навіть низька оборотність оборотних засобів, і низький рівень рентабельності оборотних засобів.

При помірному підході середнім для сучасних економічних умов є співвідношення між рівнем ризику та рівнем ефективності використання фінансових ресурсів. Такий підхід забезпечує прийнятний рівень ризику і відповідний рівень ефективності використання фінансових ресурсів. Цей підхід забезпечує прийнятний рівень ліквідності підприємства та рентабельності оборотного капіталу.

Суть агресивного підходу полягає у мінімізації всіх форм страхових резервів щодо окремих видів оборотних коштів. Такий підхід забезпечує високий рівень ефективності використання за умови відсутності збоїв у процесі. Він характеризується високою оборотністю оборотних засобів та високим рівнем рентабельності за низької ліквідності.

Враховуючи вище сказане проведемо дослідження у таблиці 3.6, щодо вибору підходу формування оборотного капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

Таблиця 3.6

Підходи до фінансування активів підприємства

Активи підприємства	Агресивний підхід	Активи підприємства	Помірний підхід	Активи підприємства	Консервативний підхід
Змінна частина оборотних активів	КПК	Змінна частина оборотних активів	КПК	Змінна частина оборотних активів	КПК
Постійна частина оборотних активів		Постійна частина оборотних активів		Постійна частина оборотних активів	
Необоротні активи	ДПК + ВК	Необоротні активи		Необоротні активи	

При цьому КПК – короткостроковий позиковий капітал; ДПК – довгостроковий позиковий капітал; ВК – власний капітал.

Розрахунок фінансування активів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр. представлений у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Фінансові показники діяльності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр.

Рік	Показник	Сума	Показник	Сума
1	2	3	4	5
2018	Необоротні активи	159680,00	Власний капітал	257587,00
	Постійна частка оборотних активів:	119877		
	Запаси	35843,00	Догострокові зобов'язання	0
	Дебіторська заборгованість	84034,00		
	Змінна частка оборотних активів:	2174,00		
	Грошові кошти	1114,00	Короткострокові зобов'язання	24144,00
	Інші оборотні активи	1060,00		
	Витрати майбутніх періодів	0		
Усього активів	281731,00	Усього джерел фінансування	281731,00	

Продовження табл. 3.7

Рік	Показник	Сума	Показник	Сума
2019	Необоротні активи	133080,00	Власний капітал	325608,00
	Постійна частка оборотних активів:	266229		
	Запаси	27401,00	Догострокові зобов'язання	1006,00
	Дебіторська заборгованість	238828,00		
	Змінна частка оборотних активів:	17903,00		
	Грошові кошти	17903,00	Короткострокові зобов'язання	90598,00
	Інші оборотні активи	0		
	Витрти майбутніх періодів	0		
Усього активів	417212,00	Усього джерел фінансування	417212,00	
Рік	Показник	Сума	Показник	Сума
2020	Необоротні активи	126839,00	Власний капітал	303857,00
	Постійна частка оборотних активів:	182904		
	Запаси	34622,00	Догострокові зобов'язання	2142,00
	Дебіторська заборгованість	148282,00		
	Змінна частка оборотних активів:	23659,00		
	Грошові кошти	23659,00	Короткострокові зобов'язання	27403,00
	Інші оборотні активи	0		
	Витрти майбутніх періодів	0		
Усього активів	333402,00	Усього джерел фінансування	333402,00	

Співвідношення постійної і змінної частини оборотних активів є основою управління їх оборотністю і вибору конкретних стратегій і джерел їх фінансування. Результати дослідження за трьома основними підходами згруповані у таблиці 3.8 у якій «+» означає, що умови формування оборотного капіталу виконуються повністю, «+,-» – умови виконуються частково, «-» – умови не виконуються.

Таблиця 3.8

Виконання умов у підходах формування оборотного капіталу

Агресивний підхід			Помірний підхід			Консервативний підхід		
2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
-	-	-	+	+	+	+-	+-	+-

Дослідження, щодо застосування теоретичних підходів формування оборотного капіталу у сучасних умовах функціонування підприємства показало неоднозначний результат.

Підприємству можна порекомендувати обрати агресивнішу політику комплексного управління. Для цього необхідно визначити частку власних та залучених фінансових ресурсів підприємства в загальній сумі капіталу.

Якщо підприємство впевнене в тому, що короткострокові зобов'язання будуть легко поновлені, то, застосувавши агресивний підхід, воно заощадить значні кошти на оплаті запозичень. З іншого боку, коли немає впевненості, що можна буде постійно підтримувати зобов'язання на визначеному рівні (що характерно для вітчизняної економіки), поміркований підхід, або навіть консервативний, буде ефективнішим.

Отже, дослідження напрямів оптимізації структури капіталу дало змогу зробити такі висновки.

Оптимізація структури капіталу є важливим кроком у стратегічному аналізі капіталу, який визначає зв'язок між вартістю, укладеною в активи компанії, та максимальною ефективністю підприємства. У процесі оптимізації структури капіталу необхідно враховувати кінцевий результат діяльності підприємства, тобто фінансовий результат звичайної діяльності до оподаткування. Оптимальним співвідношенням між власним і позиковим капіталом визначається для кожного підприємства індивідуально в залежності від його особливостей.

Було проведено визначення оптимальної структури капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за трьома методами: за ефектом фінансового левериджу (максимізації фінансової ефективності), за критерієм мінімізації вартості капіталу та за критерієм фінансових ризиків.

Після проведених розрахунків можна дійти висновку що на даний момент структура капіталу (84% власного капіталу та 16% позикового

капіталу) підприємства є неефективною. При розподілі капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 40% власних коштів та 60% залучених, значно зростає ефект фінансового важеля, що є позитивним фактором і свідчить про можливість покращення ефективності використання фінансових ресурсів.

При оптимізації структури власного та позикового капіталу до рівня 40% та 60% відповідно середньозважена вартість капіталу є мінімальною – 7,54%. Така структура капіталу дає змогу максимізувати реальну ринкову вартість підприємства. Найбільшою середньозважена вартість є при такій структурі капіталу, коли власний капітал має дуже велику частку в структурі сукупного капіталу порівняно з позиковим.

Таким чином, необхідно нормалізувати структуру капіталу шляхом збільшення залучених джерел фінансування. Якщо підприємство впевнене в тому, що короткострокові зобов'язання будуть легко поновлені, то, застосувавши агресивний підхід, воно заощадить значні кошти на оплаті запозичень. Застосовуючи цей підхід підприємство здатне здійснювати операційну діяльність з мінімальним обсягом власного капіталу, відповідно рівень рентабельності діяльності буде найбільш високим. Агресивна модель передбачає також тривалий період оборотності поточних активів та великий вміст цих активів у сукупних активах підприємства. При цьому у загальній сумі пасивів переважають короткострокові кредити та підвищується рівень ефекту фінансового важеля.

ВИСНОВКИ

Отже, у результаті проведеного дослідження встановлено, що на сьогоднішній день відсутній єдиний підхід до визначення терміну «активи» та їх класифікації. Вітчизняні та іноземні вчені пропонують різні визначення активів, які близькі по своїй сутності, але відрізняються в залежності від методології трактування поняття.

Обґрунтовано, що в процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їхня збалансованість та визначення оптимальної структури їх джерел. Теоретичний виклад та практичне застосування методів оптимізаційних засобів вибору структури ресурсів різняться у різних учених та диференціюється залежно від обраного критерію оптимізації. При виборі оптимальної стратегії фінансування слід вибирати такий набір чітко визначених сум коштів із конкретних джерел, з їх деталізацією як за періодами отримання, так і за періодами повернення, що забезпечить фінансування підприємства в повному обсязі, згідно з визначеними потребами при мінімальних виплатах за користування фінансовими ресурсами та виконанні необхідних умов та обмежень.

Об'єктом дослідження виступало ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», основним видом економічної діяльності якого є виробництво безалкогольних напоїв, мінеральних вод та інших вод. Встановлено, що основним ринком збуту продукції підприємства є Україна – 99,9%. Генеральними дистриб'юторами та основними клієнтами є Приватне акціонерне товариство «Індустріальні та дистрибуційні системи» та Товариство з обмеженою відповідальністю «ІДС Аква Сервіс».

При проведенні аналізу майна визначено, що сума активів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» протягом досліджуваних 2018-2020 років наступна. У 2019 році сума майна становить найбільший показник 417212 тис. грн., що зумовлено збільшення суми оборотних активів, в 2020

році сума активів має тенденцію до зменшення на 83810 тис. грн. та становить 333402 тис. грн., що в свою чергу не є позитивною тенденцією, оскільки зменшення оборотних активів веде до зростання потреби в фінансових ресурсах.

Тенденція до зменшення показників необоротних активів протягом 2018-2020 років вказує, що об'єкти основних засобів і нематеріальних активів з кожним роком вилучались з активів, внаслідок продажу чи непридатності до роботи, через знос та старіння обладнання.

Щодо джерел фінансування майна підприємства, то власний капітал займає значну частку у загальній величині балансу пасиву. Сума власного капіталу у 2019 році має тенденцію до зростання на 68021 тис. грн. або на 13,39 %, а в 2020 порівняно з 2019 роком сума зменшилася на 21751 тис. грн. або на 13,09 %.

Показники фінансової стійкості вказують на фінансово стійкий стан підприємства, який досягнуто за допомогою кваліфікованого персоналу даного підприємства, який здійснює аналіз та планування фінансової стійкості. Підприємство має абсолютну фінансову стійкість, оскільки трикомпонентний показник має вигляд $S\{1;1;1\}$. Цей тип фінансової стійкості означає, що всі запаси підприємства покриваються власними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів.

Показники ліквідності та платоспроможності вказують на забезпеченість власними оборотними коштами підприємства, а також покривати свої зобов'язання сумою оборотних активів. Про що свідчать відповідність коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності нормативним значенням, а деякі показники навіть перевищують нормативні значення.

За проведеним аналізом структури та динаміки власного і позикового капіталу можна зробити висновок, що на підприємстві протягом 2018-2020 років спостерігається фінансування діяльності саме за рахунок нерозподіленого прибутку, що в свою чергу сприяє підвищенню фінансової стійкості, бо при цьому підприємство не залежне від кредиторів і фінансується

за рахунок власних коштів. Бо при аналізі структури довгострокового залученого капіталу виявлено, що підприємство кредити на довгостроковій основі майже не залучає.

Водночас встановлено, що підприємство має деякі слабкі сторони, а саме великі обсяги дебіторської заборгованості, що перевищують навіть обсяги кредиторської заборгованості. Така тенденція обсягу дебіторської заборгованості не є позитивним явищем для діяльності підприємства, оскільки гальмує прискорення циклів, що в свою чергу гальмують ефективність діяльності підприємства і відповідно його ділову активність.

Це свідчить про неефективну політику управління дебіторською заборгованістю. Для вирішення цієї проблеми необхідно запровадити певну ефективну стратегію з приводу управління своїми дебіторами. Наприклад, працювати з ними виключно на умовах передоплати, або ж стягнення певних штрафів за прострочення своїх зобов'язань. Можливий навіть варіант перегляду своїх покупців, тобто встановлювати ділові зв'язки лише з тими хто вчасно сплачує свою заборгованість.

Було проведено визначення оптимальної структури капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за трьома методами: за ефектом фінансового левериджу (максимізації фінансової ефективності), за критерієм мінімізації вартості капіталу та за критерієм фінансових ризиків.

Після проведених розрахунків можна дійти висновку що на даний момент структура капіталу (84% власного капіталу та 16% позикового капіталу) підприємства є неефективною. При розподілі капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 40% власних коштів та 60% залучених, значно зростає ефект фінансового важеля, що є позитивним фактором і свідчить про можливість покращення ефективності використання фінансових ресурсів.

При оптимізації структури власного та позикового капіталу до рівня 40% та 60% відповідно середньозважена вартість капіталу є мінімальною – 7,54%. Така структура капіталу дає змогу максимізувати реальну ринкову вартість

підприємства. Найбільшою середньозважена вартість є при такій структурі капіталу, коли власний капітал має дуже велику частку в структурі сукупного капіталу порівняно з позиковим.

Таким чином, необхідно нормалізувати структуру капіталу шляхом збільшення залучених джерел фінансування. Якщо підприємство впевнене в тому, що короткострокові зобов'язання будуть легко поновлені, то, застосувавши агресивний підхід, воно заощадить значні кошти на оплаті запозичень. Застосовуючи цей підхід підприємство здатне здійснювати операційну діяльність з мінімальним обсягом власного капіталу, відповідно рівень рентабельності діяльності буде найбільш високим. Агресивна модель передбачає також тривалий період оборотності поточних активів та великий вміст цих активів у сукупних активах підприємства. При цьому у загальній сумі пасивів переважають короткострокові кредити та підвищується рівень ефекту фінансового важеля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статут ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод». URL : <https://www.mzmv.com.ua/>
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996 XIV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 р. № 2343 XII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73, зі змінами та доповненнями від 08 лютого 2014 р. № 48. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»: наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 628. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: наказ Міністерства фінансів України від 28 травня 1999 р. № 137, зі змінами та доповненнями від 09 грудня 2011 р. № 1591. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318, зі змінами та доповненнями від 27 червня 2013 р. № 627. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 «Звіт про власний капітал». URL : <http://zakon.rada.gov.ua>. [3]
11. Александрова М. М., Виговська Н. Г., Кірейцев Г. Г., Петрук О. М.,

Маслова С. О. Фінанси підприємств: Навч. посіб. для студ. екон. спец. всіх форм навч. 2. вид., перероб. та доп. К. : ЦУЛ, 2002. 268 с.

12. Бандурка О. М., Коробов М. Я. Фінансова діяльність підприємства: Підруч. для студ. вищ. навч. закл., що навч. за освітньо-проф. програмою спеціаліста зі спец. «Фінанси», «Банківська справа», «Облік і аудит». 2. вид., перероб. і доп. К. : Либідь, 2005. 384 с.

13. Барнич Ю. О. Бізнес-план виробничої підприємницької діяльності: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. К. : ВАТ «УкрНДІСВД», 2002. 120 с.

14. Біла О. Г., Галик Л. М., Дрівко М. М. Фінанси організацій і підприємств: Навч. -метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни студ. спец. 6. 050104 «Фінанси», 6. 050105 «Банківська справа», 6. 050106 «Облік і аудит». Центральна спілка споживчих товариств України; Львівська комерційна академія. Л. : Видавництво ЛКА, 2002. 112 с.

15. Бутинець Ф. Ф., Мних Є. В., Олійник О. В. Економічний аналіз: Практикум: Навчальний посіб. для студ. спец. 7. 050106 «Облік і аудит», 7. 050201 «Менеджмент організацій». Житомир : ТОВ «Рута», 2000. 416 с.

16. Петряєва З. Ф., Іващенко Г. А., Петряєв О. О. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства. Економічний аналіз. 2015. Т. 19(2). С. 122-129. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19(2)_20)

17. Бутинець Ф. Ф. та ін. Інформаційні системи бухгалтерського обліку. Підручник студентів вищих навчальних закладів спеціальності „Облік і аудит”. Житомир : ПП „Рута”, 2002. 544 с.

18. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту. К. : Вища школа, 1994. 364 с.

19. Бондаренко Н. О., Понікаров В. Д., Попова С. М. Аудит суб'єктів підприємницької діяльності: Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 300 с.

20. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник для студентів вузів спеціальності 7. 050201 «Менеджмент організацій» та 7. 050107 «Економіка підприємства». За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : ЖПТ, 2000. 672 с.

21. Белуха Н. Т. Аудит: Підручник. К. : «Знання», КОО, 2000. 769 с.
22. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами. К., 1996. 412 с.
23. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. К. : Ника-Центр, Эльга, 2003.
24. Бланк И. А. Управление формированием капитала. К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. 512 с.
25. Брігхем Е. Ф. Основы фінансового менеджменту. Київ, 1997.
26. Глушко А. Д. Система управління дебіторською заборгованістю підприємства. Праці XVII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання», 4-6 грудня 2017 р. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. Том 3. С. 12 – 14.
27. Глушко А. Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. Київ. 2018. № 7. URL : <http://www.economy. nauka.com.ua/?n=7&y=2018>
28. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник. К. : Лібра, 2001. 840 с.
29. Голов С. Ф., Єфіменко В. І. Фінансовий та управлінський облік. К. : ТОВ «Автоінтерсервіс», 2001. 544 с.
30. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку. К. : Видавництво „А. С. К. ”, 2004. 247с.
31. Должанський М. І., Должанський А. М. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: Навчальний посібник. Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2003. 494 с.
32. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація. К. : Т-во «Знання», НОО, 2001. 402 с.

33. Завгородній В. П., Савченко В. Я. Бухгалтерський облік, контроль і аудит в умовах ринку. К.: ДІ-КСІ, 1997. 832 с.
34. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2004. 348 с.
35. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.05.0106 «Облік і аудит» Ф. Ф. Бутинець, С. В. Івахненко, Т. В. Давидюк, Т. В. Шахрайчук. 2-е вид., перероб. і доп. Житомир : ПП «Рута», 2002. 544 с.
36. Коблянська О. І. Фінансовий облік: Навч. посіб. К. : Знання, 2004 473 с.
37. Кондраков Н. П. Бухгалтерський облік. К., 1998. 274 с.
38. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. 460 с.
39. Кругляк Б. С. Бухгалтерський облік на підприємствах. Х., 2006. 479 с.
40. Кругляк Б. С. Бухгалтерський облік на підприємствах. Навчальний посібник. Хмельницький, 2006. 631 с.
41. Кулаковська Л. П., Шча Ю. В., Організація і методика аудиту: Навч. посіб. 3-є вид. К. : Каравела, 2006. 560 с.
42. Кулаковська Л. П. Аудит: Навчальний посібник. К. : С-ПРОД, 2000. 320 с.
43. Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: Навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 576 с.
44. Лишиленко О. В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник. Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2004. 528 с.
45. Петренко Н. І. Місце та роль аналізу стану пасивів в системі аналізу фінансового стану підприємства. Вісник ЖДТУ. № 1 (51). С. 121–127
46. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті. Навчальний

посібник для студентів спец. 7. 050106 «Облік і аудит». / За ред. д. е. н., проф. Ф. Ф. Бутинця, к. е. н., доц. М. М. Шигун. Житомир: ЖДТУ, 2004. 352 с.

47. Мельник О.М. Облік, аналіз та контроль фінансових ресурсів підприємства в процесі прийняття управлінських рішень. Сучасні проблеми економіки і менеджменту: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 10–12 листопада 2011 р.). Львів, 2011.

48. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. К. : КНЕУ, 2000. 186 с.

49. Угляренко О. М. Формування фінансових ресурсів підприємств (на прикладі підприємств спиртової галузі України) / канд. екон. наук О. М. Угляренко ; КНЕУ К., 2005.

50. Степаненко Д. А. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства: Навч. посіб. ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

51. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України К: «А. С. К.», 2000. 546 с.

52. Чебанова Н. В., Василенко Ю. А. Бухгалтерський фінансовий облік К: Видавничий центр «Академія», 2002. 537с.

53. Хом'як Р. Л., Лемішовський В. І. Бухгалтерський облік в Україні Л: „Інтелект-Захід”, 2005. 267с.

54. Фінанси підприємств. Підручник. За ред. А. М. Поддєрьогіна. К. : КНЕУ, 1998. 412 с.

55. Глушко А. Д., Філіп М. Ф. Науково-методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки: елект-ронне наукове фахове видання. Миколаїв, МНУ. 2018. № 23. URL : <http://global-national.in.ua/issue-23-2018>

56. Хрущ Н.А., Доценко В.В. Аналіз сучасних підходів до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2015. № 3. Т. 3. С. 274–277.

57. Демко І.І. Організаційні підходи до методики аналізу фінансових ресурсів Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2014.

Вип. 38. С. 116–123. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pprbsu_2014_38_14.

58. Бердар М.М. Складові оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2010. Вип. 21. С. 272–279.

59. Угляренко О.М. Формування фінансових ресурсів підприємств (на прикладі підприємств спиртової галузі України): дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01; Київський національний економічний ун-т. Київ, 2005.

60. Петренко Н.І. Місце та роль аналізу стану пасивів в системі аналізу фінансового стану підприємства. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія «Бухгалтерський облік, контроль і аналіз». 2012. № 2(23). С. 276–289

61. Петряєва З. Ф., Іващенко Г. А., Петряєв О. О. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства. Економічний аналіз. 2015. Т. 19(2). С. 122–129. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19(2)_20).

62. Шевченко В. О. Напрямки використання фінансових ресурсів підприємств. Європейські перспективи. 2014. № 5. С. 126–133. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_5_24.

ДОДАТКИ

Додаток А

Порядок реалізації захисної функції власного капіталу

